

‘The wind of change’

Een exploratief kwalitatief onderzoek naar de betekenis van
erkenning voor getroffenen van geweld in de jeugdzorg

Yara Bodegraven

Masterthesis

Masterthesis Humanistiek (UvH)

Universiteit voor Humanistiek

Utrecht, 15 augustus 2024

Y.D.M. Bodegraven

Studentnummer: 1021095

yara.bodegraven@uvh.nl

Afronding van: M3-MT-23/24 Masterthesis

Begeleider: Dr. Eva Mulder

Meelezer: Dr. Abdelilah Ljamai

Examinator: Dr. Annemiek Schilpzand

Woordenaantal: 19.443

Omslag gemaakt door een van de respondenten uit het onderzoek

‘Niet alles dat we onder ogen zien kan
veranderd worden, maar niets kan
veranderd worden totdat we het onder ogen zien.’

James Baldwin

‘Take me to the magic of the moment
On a glory night
Where the children of tomorrow share their dreams
With you and me
Take me to the magic of the moment
On a glory night
Where the children of tomorrow dream away
in the wind of change’

Scorpions
(QR-code voor de volledige versie)

VOORWOORD

Het afgelopen half jaar was in heel veel opzichten intens. Bij de start van de scriptie was mijn gezondheid slecht door de effecten van corona (long covid) en mijn relatie ging uit. Als ik zo terugkijk ben ik enorm trots op hoe ik toch ben begonnen aan de scriptie en hem nu afrond. Het onderwerp van de thesis was nieuw voor me, maar heeft me in veel opzichten geïnspireerd, verbaasd en vooral gemotiveerd om de scriptie af te schrijven. Het verdriet, de kracht en passie bij de getroffen en om deze verhalen te delen was voelbaar en maakt dat ik hoop dat veel meer mensen weet hebben van wat er in de jeugdzorg is gebeurd en deels nog altijd gebeurt. Ik hoop dat mijn scriptie hier iets aan kan bijdragen.

Ik wil mijn scriptiebegeleider en mede-interviewer Eva Mulder ontzettend bedanken: het was leerzaam om mijn scriptie bij jou te schrijven en samen in gesprek te gaan over wat we lazen, hoorden of merkten tijdens de interviews. Ook heb ik veel gehad aan je feedback en je flexibiliteit in dit traject. Daarnaast wil ik het onderzoeksteam van het WODC-onderzoek aan de UvH bedanken voor de inspiratie en kennis die ik bij hen kon halen.

Ook wil ik ook mijn studiegenoten, vrienden en familie ontzettend bedanken voor jullie mentale steun de afgelopen maanden. In het bijzonder wil ik Esli bedanken voor de vele dagen samen in de bieb en de fijne vakantie om de periode samen af te sluiten. Stefanie als *partner in crime* waarmee ik zes jaar samen Humanistiek heb gestudeerd. Op sommige momenten hebben we elkaar er echt doorheen getrokken. Daarnaast haalde ik veel steun uit mijn close en waardevolle vriendschappen met huisgenoten, Fanny, Boris, Charlotte, Maaïke, Peri en Meander. Jullie steun was zo fijn! Ook mijn ouders waren ontzettend belangrijk deze periode. Dank dat jullie met me wilden meedenken en stukken konden doorlezen om te sparren. Dank voor jullie onvoorwaardelijke vertrouwen in mij en hoe ik altijd op jullie kan en mag terugvallen. Zelfs in jullie vakantie!

Tot slot de belangrijkste mensen die ik wil bedanken voor dit onderzoek: dat zijn mijn respondenten. Dank voor jullie openheid en het delen van al jullie kennis. Ik hoop dat dit onderzoek recht doet aan jullie ervaringen en aan dat wat jullie mij wilden overbrengen. Het voorblad is gemaakt door een van de respondenten (die overigens niet in dit onderzoek is opgenomen omdat het interview pas recent plaatsvond), er zijn quotes gebruikt uit een boek van een van mijn respondenten en ook het nummer ‘*The wind of change*’ van Scorpions werd me aangereikt door een van de respondenten. Dank voor deze creatieve inspiratie om het onderzoek verder kleur te geven.

Yara Bodegraven,

13 augustus 2024, Utrecht

SAMENVATTING

Het rapport De Winter concludeerde dat kinderen en jongeren in de jeugdzorg tussen 1945-2019 te maken kregen met bovenmatig seksueel, psychologisch en/of fysiek geweld. De overheid hield onvoldoende toezicht en het geweld is te lang ontkend. De overheid deed tussen 2019 en 2023 een poging de getroffensten van dit geweld te erkennen. Er werd onder andere een financiële tegemoetkoming van 5000 euro uitgereikt. Veel getroffensten van geweld in de jeugdzorg voelde zich echter tekortgedaan met dit bedrag. Tot op heden is er weinig onderzoek naar de vraag hoe erkenning betekenis kan krijgen voor de doelgroep zelf. Dit onderzoek speelt hierop in door te onderzoeken wanneer erkenning betekenis krijgt voor getroffensten van geweld in de jeugdzorg.

Er zijn negen lotgenotenvertegenwoordigers van diverse deelgroepen in de jeugdzorg geïnterviewd en hier is een thematische analyse op uitgevoerd. Zo is de betekenis van erkenning voor meegemaakt geweld in de jeugdzorg vanuit het perspectief van getroffensten exploratief onderzocht.

De fundamentele erkenningstheorie van Honneth (1995) en een transformatief erkenningskader aan de hand van Fraser (1995; 2007), Gready en Robins (2014), Immler (2022) en Laplante (2013) geven wetenschappelijke inbedding aan de betekenis van erkenning, maar zijn nadrukkelijk niet leidend in dit onderzoek. De vraag wanneer erkenning betekenisvol is voor de getroffensten staat hier voorop. Met de resultaten van dit onderzoek wordt de praktijk geïnformeerd en geadviseerd over passende manieren om de groep getroffensten te erkennen. Zo poogt dit onderzoek bij te dragen aan verbeteringen in de jeugdzorg en aan een meer inclusieve samenleving, waarin getroffensten van geweld in de jeugdzorg als volwaardige burgers worden erkend en kunnen participeren.

Uit de thematische analyse komen vier hoofdthema's naar voren die van belang zijn voor betekenisvolle erkenning. Erkenning is betekenisvol voor getroffensten van geweld in de jeugdzorg als (1) hun leed bevestigd wordt, (2) instituties zich vervolgens inleven in hun belevingswereld, (3) hen gelijkwaardig en gewaardeerd betreft in het erkenningsproces en (4) bovenal de onderliggende geweldsstructuren in de jeugdzorg veranderen. Vervolgonderzoek zou de samenhang van deze thema's verder moeten uitdiepen en moeten uitwijzen hoe de praktijk structureel kan veranderen. De hoofdboodschap die getroffensten in de jeugdzorg meegeven aan dit onderzoek: erkenning moet leiden tot blijvende verandering van de jeugdzorg, om te voorkomen dat er ooit nog een kind of jongere dit geweld kan meemaken. Erkenning is *'The wind of change'*.

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	3
SAMENVATTING	4
1. INLEIDING	8
1.1 AANLEIDING	8
1.2 DOEL- EN VRAAGSTELLING	10
1.2.1 Kennis- en handelingsdoel	10
1.2.2 Hoofd- en deelvragen	10
1.3 MAATSCHAPPELIJKE EN WETENSCHAPPELIJKE RELEVANTIE	12
1.3.1 Wetenschappelijke relevantie	12
1.3.2 Maatschappelijke relevantie	13
1.3.3 Humanistische relevantie	14
1.4 BEGRIPSDEFINITIES	15
1.5 LEESWIJZER	17
2. DE NEDERLANDSE CONTEXT	18
2.1 GEWELD IN JEUGDZORG	18
2.1.1 Van alle tijden	18
2.1.2 Structureel geweld boven tafel	19
2.2 GEVOLGEN VAN HET GEWELD	20
2.3 ERKENNING VAN GEWELD IN DE JEUGDZORG	21
2.3.1 Erkenning van de overheid	21
2.3.2 Erkenningspogingen van instellingen	21
3. THEORETISCH KADER	23
3.1 ERKENNING	23
3.2 FUNDAMENTELE ERKENNING	24
3.2.1 Erkenning volgens Axel Honneth	24
3.2.2 Liefde	24
3.2.3 Respect	25
3.2.4 Waardering	25
3.2.5 Toepassing	26
3.2.6 Kritiek vanuit sociaal-culturele dimensie	27
3.2.7 Kritiek vanuit de sociaaleconomische en politieke dimensie	28
3.3 TRANSFORMATIEVE ERKENNING	29
3.3.1 Sociaaleconomische context van de doelgroep	29

3.3.2	<i>Doelgroep centraal zetten</i>	30
3.3.3	<i>Kern van onrecht aanpakken</i>	31
3.3.4	<i>Conclusie</i>	32
4.	ONDERZOEKSMETHODOLOGIE	34
4.1	ONDERZOEKSDESIGN	34
4.2	WERVING RESPONDENTEN	35
4.3	DATAVERZAMELING	36
4.4	DATA-VERWERKING EN ANALYSE	37
4.5	KWALITEIT ONDERZOEK	38
4.5.1	<i>Intersubjectiviteit</i>	38
4.5.2	<i>Representativiteit</i>	38
4.5.3	<i>Duiding kernconcept</i>	38
4.5.4	<i>Dubbele rol</i>	39
5.	RESULTATEN	41
5.1	ERKENNING IS BEVESTIGEN DAT HET GEWELD PLAATSVOND	43
5.1.1	<i>Toegeven dat er geweld plaatsvond</i>	43
5.1.2	<i>Bevestigen dat de schuld niet bij de getroffen en ligt</i>	44
5.1.3	<i>Bevestigen dat het leed een leven lang voortduurt</i>	44
5.1.4	<i>Bevestigen van het leed in samenleving</i>	46
5.2	ERKENNING VRAAGT OM INLEVING IN DE GETROFFENEN	48
5.2.1	<i>In taal</i>	48
5.2.2	<i>Met empathie</i>	50
5.2.3	<i>Met oog voor de multidimensionaliteit van getroffen en</i>	51
5.3	ERKENNING VRAAGT OM BETROKKENHEID VAN DE DOELGROEP	52
5.3.1	<i>Als gelijkwaardige</i>	52
5.3.2	<i>Als expert</i>	53
5.3.3	<i>Met oog voor degenen die zijn afgehaakt</i>	54
5.4	ERKENNING IS SYSTEMISCHE VERANDERING	56
5.4.1	<i>Blijvende zichtbaarheid</i>	56
5.4.2	<i>Verandering jeugdzorg</i>	57
6.	CONCLUSIE EN DISCUSSIE	58
6.1	SAMENVATTING BEVINDINGEN	58
6.2	IN GESPREK MET HET THEORETISCH KADER	60
6.2.2	<i>In gesprek met het transformatieve erkenningskader</i>	61
6.2.3	<i>Opvallende bevinding: Ambivalentie in erkenning slachtofferschap</i>	62
6.3	CONCLUSIE: ‘THE WIND OF CHANGE’	64

6.4 AANBEVELINGEN PRAKTIJK	65
6.5 BEPERKINGEN ONDERZOEK EN VERVOLGONDERZOEK	67
6.5.1 <i>Theoretische populatie</i>	67
6.5.2 <i>Perspectief instituut</i>	68
6.5.3 <i>Erkenning in privésfeer</i>	68
6.5.4 <i>Uitdieping vier erkenningsthema's</i>	68
7. LITERATUURLIJST	70
8. BIJLAGES	74
BIJLAGE 1: INTERVIEWGUIDE	74
BIJLAGE 2: INFORMED CONSENT	79
BIJLAGE 3: CODEBOOM	82

1. INLEIDING

1.1 AANLEIDING

Daar was het vreselijk. Je moest vijf keer bukken voor de groepsleiding als je naar buiten was geweest. Ze sleepten ons naar de isoleercel. Ik was een hele boze tiener. Als ik mijn woede kwijt wilde, zocht ik ruzie met de leiding. Dan gingen ze met vijf man bovenop me zitten en draaiden ze mijn armen op mijn rug. Ik zat heel vaak in de isoleer. Ik werd alleen maar bozer.

Bovenstaand fragment stond 13 juni 2019 in *Trouw*. Luiza vertelt over haar ervaring in de jeugdzorg. Ze had geen makkelijke jeugd en kwam in de gesloten jeugdzorg terecht waar ze gepest en seksueel misbruikt werd door zowel medebewoners als leiding. Ze heeft zich nooit veilig gevoeld in het jeugdzorginstituut dat haar juist moest beschermen voor haar onveilige thuissituatie. Het leed van Luiza is niet meer recht te zetten. Het enige wat ze nu nog wenst, is dat kinderen en jongeren in de jeugdzorg veel serieuzer genomen worden en dat er naar hen geluisterd wordt.

Luiza is niet de enige met zo'n verhaal. Het laatste decennium kwam steeds vaker naar buiten hoe de jeugdzorg voor velen geen veilig thuis was. In 2019 toonde het onderzoeksrapport van commissie De Winter aan hoe er tussen 1945-2019 structureel geweld plaatsvond in de jeugdzorg (De Winter et al., 2019). Het rapport kreeg de veelzeggende titel 'Onvoldoende beschermd'. Zowel tussen leiding en jeugd, als bij de jeugd onderling kwam bovenmatig fysiek, psychologisch en seksueel geweld voor (ibid.). Kinderen die uit huis geplaatst werden omdat het thuis niet veilig was, kwamen vaak in nieuwe onveilige omgevingen terecht, waardoor ze te maken kregen met een opeenstapeling van geweld (Segura, Pereda, Guilera & Hamby, 2017). De overheid was als toezichhoudende instantie (mede)verantwoordelijk voor het geweld in de jeugdzorg. De conclusie van het rapport was snoeihard: de overheid hield onvoldoende toezicht en het geweld is te lang ontkend (De Winter et al., 2019).

Geweld in de jeugdzorg gaat bij de kinderen en jongeren vaak gepaard met gevoelens van onmacht, eenzaamheid en angst (Hillis, et al., 2016). Vaak wordt er over gezwegen en vindt het plaats buiten het zicht van anderen (ibid.). Daarnaast kunnen ze het geweld niet plaatsen, en het staat hun ontwikkeling in de weg omdat er geen veilig klimaat is om in op te groeien (ibid.). Het meegemaakte geweld heeft vaak invloed op de rest van hun leven (Cater, Andershed & Andershed, 2016). Kinderen die te maken krijgen met geweld zullen later een verhoogd risico hebben op emotionele- en gedragsproblemen (ibid.). Vaak gaat dit om

relatieproblemen, mentale klachten, moeite om zich staande te houden op werk en moeite om sociale contacten aan te gaan (De Winter et al., 2019). Kortom, kinderen en jongeren die in hun jeugd te maken krijgen met geweld in de instituties van de jeugdzorg, dragen dit de rest van hun leven mee.

De commissie De Winter (2019) deed een aantal aanbevelingen aan de overheid naar aanleiding van deze schokkende feiten; de eerste daarvan was erkenning te geven aan de getroffen en van het geweld in de jeugdzorg (ibid., p.93). Als reactie boden overheid en een aantal jeugdzorginstelling excuses aan (o.a. zorgverlener Pluryn, jeugdhulp Friesland, de Goede Herder). Er kwam ook een pakket aan erkenningsmaatregelen die de overheid uitvoerde; er kwam bijvoorbeeld een centraal informatie- en expertisepunt en getroffen en konden elk 5000 euro aanvragen. Met name de financiële maatregel zorgde voor ophef onder de getroffen en: waar sommigen eindelijk die reis konden maken die ze altijd al wilden maken, was een groot aantal getroffen en ontevreden over het lage geldbedrag (Ruppert, 2021).

De erkenningsmaatregelen leken ontoereikend. Immler (2022) schrijft hoe onderzoek op onderzoek volgt over financiële compensaties als herstel- of erkenningsmaatregel, maar hoe de feitelijke impact en betekenis van de maatregel voor de doelgroep zelf vaak uit zicht blijft. Er is nog te weinig systematische kennis over de effecten van erkenningsmaatregelen en of dit leidt tot het soort erkenning waar getroffen en naar op zoek zijn (ibid.). In de wetenschap klinkt er een roep om meer empirisch onderzoek te doen ‘van onderop’; onderzoek dat begint bij de mensen waar het om gaat (o.a. Gready & Robins, 2014; Immler, 2022). Wat wensen zij eigenlijk in erkenning? Erkenning moet gaan over de groep die erkend dient te worden, het zou moeten aansluiten op hun belevingswereld (Gready & Robins, 2014). Dit onderzoek sluit hierop aan en vertrekt vanuit de doelgroep zelf. De betekenis van erkenning door getroffen en van geweld in de jeugdzorg staat centraal. Door diverse lotgenotenvertegenwoordigers te interviewen, wordt onderzocht wanneer erkenning door instituties voor meegemaakt geweld in de jeugdzorg betekenisvol is vanuit het perspectief van de getroffen en.

1.2 DOEL- EN VRAAGSTELLING

1.2.1 Kennis- en handelingsdoel

In dit onderzoek wordt exploratief onderzocht wanneer erkenning voor getroffenen van geweld in de jeugdzorg betekenisvol is. Hiermee geeft het meer zicht op het concept ‘erkenning’ en wat dit inhoudt voor mensen die te maken kregen met geweld in de jeugdzorg. Zoals in de inleiding beschreven, blijken erkenningsmaatregelen door betrokken instituties niet zomaar te leiden tot de ervaring van erkenning door getroffenen van geweld in de jeugdzorg. Er is behoefte aan een doordenking van dit concept vanuit het perspectief van de doelgroep zelf. Dit onderzoek draagt daaraan bij.

Dit onderzoek draagt – naast de kennisontwikkeling van het begrip erkenning – ook bij aan handelingsmogelijkheden voor instituties die betrokken waren bij het geweld in de jeugdzorg. Het kan instellingen, overheid en andere betrokken instituties informeren over erkenningsbehoeftes van getroffenen van geweld in de jeugdzorg. Dit kan helpen toekomstig erkenningsbeleid en erkenningsmaatregelen te realiseren die aansluiten op de belevingswereld van de mensen waar het om gaat.

De doelstelling van dit onderzoek luidt:

- *Inzichtelijke maken wanneer erkenning betekenisvol is voor getroffenen van geweld in de jeugdzorg*

1.2.2 Hoofd- en deelvragen

Om deze doelstelling te behalen, wordt de volgende hoofdvraag beantwoord:

- *Wanneer is erkenning betekenisvol voor getroffenen van geweld in de jeugdzorg?*

Ter ondersteuning van deze hoofdvraag zijn er drie deelvragen geformuleerd:

1. Hoe beschrijven getroffenen van geweld in de jeugdzorg ‘erkenning’?
2. Op welke momenten voelden getroffenen van geweld in de jeugdzorg zich erkend of juist miskend?
3. Wat is er volgens getroffenen nodig om tot erkenning te komen voor geweld in de jeugdzorg?

De eerste deelvraag wil een algemeen beeld schetsen van erkenning voor getroffenen van geweld in de jeugdzorg. Deze vraag gaat in op algemene en eerste associaties die naar boven komen als getroffenen wordt gevraagd wat erkenning is.

De tweede richt zich op specifieke momenten waarop getroffenen aangeven zich erkend of miskend te voelen. Door zicht te krijgen op momenten van erkenning, zal duidelijker worden welke elementen hiervoor belangrijk zijn. Andersom zijn juist ook momenten waar mensen zich miskend voelen belangrijk. Vaak maken momenten van miskening inzichtelijk wat de wenselijke richting is (Honneth, 1995).

Tot slot zal de derde deelvraag meer zicht geven op wat volgens getroffenen nodig is voor erkenning. Deze vraag wil ingaan op de behoeftes en wensen die getroffenen van geweld in de jeugdzorg hebben en wat zij nodig hebben om tot betekenisvolle erkenning te komen.

De vragen zijn gesitueerd in een context van institutioneel onrecht. Getroffenen van geweld in de jeugdzorg is onrecht aangedaan door falende instituties die dit structurele geweld hebben laten plaatsvinden. Het onderzoek richt zich dan ook op erkenning door instituties. Hierbij ligt de nadruk op de overheid omdat zij als toezichhoudende instantie de taak hebben de jeugdzorg veilig te houden.

1.3 MAATSCHAPPELIJKE EN WETENSCHAPPELIJKE RELEVANTIE

1.3.1 Wetenschappelijke relevantie

Sinds de jaren negentig is er in de wetenschap steeds meer aandacht voor herstel- en erkenningsmaatregelen van overheden die hun fouten uit het verleden proberen recht te zetten (Immler, 2022). O.a. Gready en Robins (2014), Immler (2022) en Laplante (2013) benoemen echter hoe deze maatregelen te weinig aandacht hebben voor het belang van de gemeenschap die erkend dient te worden. Er wordt te veel top-down gewerkt waarbij de instituties leidend zijn in de uitvoering van de maatregelen. Te vaak worden herstel- en erkenningsmaatregelen opgesteld door de instituties die betrokken waren bij het onrecht (Immler, 2022).

Tekortkomingen van het instituut – zoals gebrekkige archieven of blinde vlekken in gehanteerde criteria of bereik – worden hiermee in stand gehouden (ibid.). Immler (2022) stelt dat er te weinig aandacht is voor de feitelijke impact en betekenis van de maatregelen voor de getroffen zelf. Participatie start vaak te laat of te weinig betekenisvol en vaak ontbreekt een systematische aanpak (ibid.). Getroffenen zien dat de ongelijkwaardige relatie ten opzichte van de instituties en de samenleving als geheel niet getransformeerd wordt en dus ongelijkwaardig blijft (ibid.). Maatregelen die bedoeld zijn voor erkenning van de getroffen, reproduceren zo vaak sociale hiërarchieën en houden die in stand (ibid.). In de wetenschap klinkt een roep om meer empirisch onderzoek ‘van onderop’ (o.a. Gready & Robins, 2014; Immler, 2022; Lundy & McGovern, 2008; Mutua, 2015). Hiermee wil het weg bewegen van een *one size fits all* benadering die van bovenop wordt opgelegd en wil het juist de stemmen van de mensen waar het om gaat centraal zetten. Er moet vanuit de doelgroep zelf gekeken worden naar de impact van het onrecht en welke erkenningsbehoeftes er leven, om zo ook de oorzaken van het onrecht aan te pakken.

Dit onderzoek wil hieraan bijdragen door erkenning vanuit getroffen van geweld in de jeugdzorg zelf te bevragen. Dit kan de wetenschap verder helpen bij de ontwikkeling van kennis over erkenning die contextspecifiek is en betekenisvol voor de mensen waar het om gaat; in dit geval voor getroffen van geweld in de jeugdzorg.

1.3.2 Maatschappelijke relevantie

De Nederlandse overheid hanteert vaak een grote verscheidenheid aan uiteenlopende regelingen om erkenning te geven aan groepen getroffen (Ruppert, 2021). Bij collectieve schade blijken regelingen vaak snel van de grond te moeten komen en wordt de uitvoering versnipperd uitgevoerd (ibid.). De keuzes hierin lijken vooral afhankelijk van politieke keuzes en mogelijkheden en niet afhankelijk te zijn van de groep getroffen (ibid.). Ook bij de erkenningsmaatregelen voor de groep getroffen van geweld in de jeugdzorg bleek dit het geval.

Sinds het rapport van Commissie De Winter (2019) is er veel aandacht voor de misstanden in de jeugdzorg. De overheid stelde een pakket maatregelen op, maar veel getroffen van geweld in de jeugdzorg blijken zich onvoldoende erkend te voelen (Ruppert, 2021). Het pakket erkenningsmaatregelen van de overheid sloot onvoldoende aan op de wensen en behoeftes die er leven bij getroffen van geweld in de jeugdzorg (ibid.). Inzicht in betere erkenningsprocedures en betekenisvolle uitvoering van erkenning door de overheid is daarmee uiterst relevant. Niet alleen voor de overheid, maar ook voor jeugdzorginstellingen of andere betrokken instanties die erkenning willen geven aan het plaatsgevonden geweld.

Daarnaast is dit onderzoek relevant voor een parallel lopend onderzoek aan de Universiteit voor Humanistiek (UvH), waar de schrijver van dit onderzoek als student-assistent bij betrokken is. De overheid laat momenteel – via het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC) – een evaluatieonderzoek uitvoeren naar de totstandkoming van de overheidsmaatregelen en het resultaat. Hoewel deze opdracht blijkt geeft van overheidsinteresse in haar handelen in dit proces, zijn de vragen opgesteld door dezelfde overheid die het toezicht op de jeugdzorg verzaakte en de erkenningsmaatregelen opstelde. Er dreigt hier een gevaar de institutionele logica van de overheid opnieuw over te nemen (Immler, 2022). Hierdoor blijft mogelijk een deel van de behoeftes van de doelgroep buiten beeld.

Het evaluatieonderzoek dat de UvH in opdracht van het WODC uitvoert, loopt nog. Deze master thesis kan als input gebruikt worden om de betekenisgeving van erkenning door getroffen van geweld in de jeugdzorg te verduidelijken, en te laten zien waar de overheid en de getroffen elkaar mislopen.

1.3.3 Humanistische relevantie

Een van de leerstoelgroepen van Humanistiek is ‘burgerschap en humanisering van de publieke sector’. Deze leerstoel focust zich op het bevorderen van volwaardig burgerschap in een rechtvaardige samenleving. “Objectificatie, stigmatisering, uitsluiting en bevoogding worden bestreden en menswaardig, humaan handelen op een manier die erkenning en waardigheid biedt, wordt bevorderd” – aldus de website van de Universiteit voor Humanistiek.¹

Een van de humanistische overtuigingen is dat erkenning voor ieder individu noodzakelijk is om je als mens te kunnen ontwikkelen tot een volwaardig participierend burger. Honneth (1995) biedt inzicht in het fundamentele belang van erkenning en hoe dit nodig is om onze identiteit volledig te kunnen ontwikkelen. We dienen niet alleen erkend te worden door mensen in onze nabije omgeving, maar ook door de samenleving. Het is in de samenleving waar we verschijnen als burger met gelijke rechten en waar we gewaardeerd worden in onze unieke bijdragen aan het grotere goed (ibid.). De erkenningstheorie van Honneth (1995) – die in het theoretisch kader wordt uitgewerkt - zal helpen om het fundamentele belang van erkenning te duiden.

Dit onderzoek heeft humanistische relevantie omdat de erkenning van getroffen en van geweld in de jeugdzorg verder wordt uitgediept. Het draagt zo bij aan meer handvatten om richting een inclusievere samenleving te bewegen, waar geleden onrecht op een betekenisvolle manier wordt erkend, waar gemaakte fouten worden rechtgezet en waarin getroffen en van geweld in de jeugdzorg als volwaardige burgers erkend worden.

---

¹ Universiteit voor Humanistiek. *Burgerschap en humanisering van de publieke sector*. Geraadpleegd op 15-07-2024, van <https://www.uvh.nl/onderzoek/leerstoelgroepen-en-projecten/burgerschap-en-humanisering-van-de-publieke-sector/korte-omschrijving>

1.4 BEGRIPSDEFINITIES

Er wordt in dit onderzoek veel verwezen naar ‘jeugdzorg’, ‘geweld’, en ‘erkenningmaatregelen’. Deze begrippen vragen om duiding om misverstanden te voorkomen. Het belangrijkste concept, ‘erkenning’, wordt in hoofdstuk 3 – het theoretisch kader – uitgebreid toegelicht.

Jeugdzorg: Het begrip ‘jeugdzorg’ wordt gebruikt zoals dit ook gebeurt in het rapport De Winter (2019). Jeugdzorg gaat daarmee over de volgende groep: “De residentiële jeugdzorg, de justitiële jeugdinrichtingen, de pleegzorg, de LVB-sector, de Jeugd-GGZ (Kinder- en Jeugdpsychiatrie), de doven- en blindeninstituten en de opvanglocaties voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen” (De Winter et al., 2019, p.20).

Geweld: Ook hiervoor wordt de gehanteerde definitie overgenomen uit het onderzoeksrapport van commissie De Winter (2019). Als het over ‘geweld’ gaat, betekent dit het volgende: “geweld is elk, al dan niet intentioneel, voor een minderjarige bedreigend gedrag van fysieke, psychische of seksuele aard dat fysiek of psychisch letsel toebrengt aan het slachtoffer” (De Winter et al., 2019, p.19). In dit onderzoek gaat het specifiek over geweld in instituties wat inhoudt dat bovenstaand geweld in een gesloten of open institutionele omgeving plaatsvindt (Wright & Henry, 2019).

Erkenningsmaatregelen: Als er over erkenningsmaatregelen wordt gesproken, gaat dit over het pakket aan erkenningsmaatregelen die de overheid uitvoerde als vervolg op de aanbevelingen van rapport De Winter (2019).² Dit zijn ook de maatregelen die in het genoemde evaluatieonderzoek door de UvH worden onderzocht. Het pakket bestaat uit:

- 1) Excuus van voormalig ministers Hugo De Jonge en Sander Dekker en een excuus van Jeugdzorg Nederland.
- 2) Financiële regeling van 5000 euro die tussen 2021 en 2022 aangevraagd kon worden bij het Schadefonds.
- 3) Website en documentaire ‘Blijvend vertellen’ waar verhalen te zien en lezen zijn van getroffen.
- 4) Centraal Informatie- en Expertisepunt met tijdelijke telefoonlijn voor getroffen, naasten en professionals.

---

² Zie voor verdere uitleg en verwijzingen naar de maatregelen de volgende website: [Aanpak geweld in de jeugdzorg | Jeugdhulp | Rijksoverheid.nl](https://aanpakgeweldin.dejeugdzorg.nl/).

- 5) Financiële ondersteuning voor lotgenotencontact die tot en met 2023 aangevraagd kon worden.
- 6) Financiële bijdrage voor een monument. Deze is nog niet gerealiseerd.

1.5 LEESWIJZER

In het tweede hoofdstuk wordt de context geschetst van geweld in de jeugdzorg in Nederland. Daarnaast wordt toegelicht wat de effecten hiervan zijn op mensen die het meemaakten en welke erkenningspogingen er door instituties gedaan zijn. Dit geeft meer zicht op de achtergrond van dit onderzoek en helpt de bevindingen beter te plaatsen in de praktijk. In het derde hoofdstuk wordt het theoretisch kader van dit onderzoek gepresenteerd. Hierin wordt de fundamentele erkenningstheorie van Honneth (1995) uitgewerkt om het belang van erkenning te duiden. Ook wordt er een transformatief erkenningsframe gepresenteerd aan de hand van Fraser (1995; 2007), Gready en Robins (2014), Immler (2022) en Laplante (2013), om institutionele erkenning beter te kunnen interpreteren. Het vierde hoofdstuk zet de methodologie van het onderzoek uiteen. Het vijfde hoofdstuk bespreekt vervolgens de resultaten van het onderzoek. Hierop volgt in het zesde hoofdstuk de conclusie en discussie van het onderzoek. Hier gaan de resultaten in gesprek met het theoretisch kader en worden er conclusies getrokken. Ook wordt hier het onderzoek kritisch geëvalueerd en worden suggesties gedaan voor zowel de praktijk als voor vervolgonderzoek.

2. DE NEDERLANDSE CONTEXT

Dit hoofdstuk dient als achtergrondinformatie om meer zicht te krijgen op de jeugdzorg in Nederland en hoe hier al sinds het ontstaan ervan geweld plaatsvindt. Het laat zien hoe er begin deze eeuw onderzoeksrapporten verschenen die de feiten boven tafel kregen. Deze rapporten toonden aan hoe structureel het geweld in de jeugdzorg was en hoe er erkenning zou moeten komen voor mensen die dit meemaakten. De lange-termijneffecten van dit geweld op de getroffenen worden kort besproken. Daarnaast worden pogingen van verantwoordelijke instanties om erkenning te geven aan de slachtoffers toegelicht. Deze achtergrondinformatie helpt bij een beter begrip en interpretatie van de resultaten van dit onderzoek.

2.1 GEWELD IN JEUGDZORG

2.1.1 *Van alle tijden*

Geweld tegen kinderen in institutionele omgevingen is er sinds het ontstaan ervan (Wright & Henry, 2019). Al sinds de 19^e eeuw zijn er bewegingen bekend die opkwamen voor de bescherming van kinderen die mishandeld en seksueel misbruikt werden (ibid.). Hoewel er toentertijd nog sterk pedagogische opvattingen heersten waarbij fysieke straffen genormaliseerd waren om gedrag te corrigeren, ging dit om geweld dat verder ging dan dat (ibid.). Het geweld bleef veelal buiten het zicht van de samenleving en kreeg nauwelijks aandacht. In de jaren '60 kreeg het geweld in de jeugdzorg plots aandacht toen Amerikaans onderzoek aantoonde hoe kinderen met gediagnosticeerde botbreuken uit de instellingen kwamen (ibid.). Waar in de jaren '60 vooral aandacht bestond voor fysiek geweld, kwam in de jaren '70 – onder invloed van feministisch activisme – ook aandacht voor seksueel misbruik tegen kinderen (ibid.). In de jaren '80 werd dit gevolgd door aandacht voor institutioneel geweld als specifieke vorm van geweld (zie begripsdefinitie 1.4).

Door de toenemende aandacht voor institutioneel geweld, werd het geweld niet langer herleid tot individueel slachtofferschap of een interne institutionele aangelegenheid, maar werd dit een maatschappelijk probleem dat onderzocht en bestreden moest worden (Aertsen & Schotsmans, 2020). Dit maakte dat in de jaren '90 steeds meer sociale, publieke en politieke aandacht kwam voor het systematische geweld dat in de jeugdzorg plaatsvond (ibid.). Deze maatschappelijke aandacht zorgde echter niet voor een mildere blik op de behandeling van uit huis geplaatste kinderen; “ondanks de forse kritiek op de kindbescherming in de jaren '70 en '80 kwam er in de jaren '90 opnieuw, vooral vanuit de politiek, een roep om een hardere aanpak.” (De Winter et al., 2019, p.63). Wel kwam er eindelijk regelgeving van de grond. Er

kwamen interne klachtenprocedures, meldingsprocedures, commissies van toezicht, beroepsorganen, vertrouwenspersonen, aandachtsfunctionarissen en interne raden van toezicht (De Winter et al., 2019, p.39). Dit bleek echter voornamelijk een formele werkelijkheid van veiligheid, die in de praktijk weinig effect had (Ruppert, 2021, p.103).

2.1.2 Structureel geweld boven tafel

Aan het begin van deze eeuw kwam er een reeks systematische onderzoeksrapporten naar buiten die de omvang van het geweld in de jeugdzorg vaststelden (Ruppert, 2021). In 2010 begon de commissie Deetman met een onderzoek naar seksueel misbruik in de Katholieke Kerk. Vanaf 1945 bleken tussen de tien- en twintigduizend kinderen in katholieke internaten, kindertehuizen, kostscholen en weeshuizen slachtoffer te zijn geworden van seksueel misbruik (ibid.). Later dat jaar kwam er een nieuwe commissie – Samson – die de jeugdzorg onderzocht op seksueel misbruik. Ook dat rapport meldde schokkende feiten: op basis van een enquête onder 34.000 volwassenen bleek tien procent als kind ongewenst seksueel benaderd door een volwassene en voor voormalige jeugdzorggebruikers was de kans hierop twee en een half keer zo groot (ibid.).

Steeds meer slachtoffers van diverse geweldsvormen in de jeugdzorg begonnen zich te melden en de overheid besloot daarom een jeugdzorgbreed onderzoek te laten uitvoeren naar seksueel, psychisch en fysiek geweld in de jeugdzorg (Ruppert, 2021). Dit werd gedaan door de genoemde commissie De Winter (2019). Hieruit bleek dat tussen 1945 en 2019 ongeveer 200.000 kinderen te maken kregen met buitensporig en/of structureel geweld in de jeugdzorg. Slechts een kwart van de ondervraagden, ex-jeugdzorgbewoners, gaf aan geen enkele vorm van geweld te hebben meegemaakt (De Winter et al., 2019).

Het recente ZIKOS-rapport ‘Eenzaam opgesloten’, dat Jason Bhugwandass op 5 maart 2024 presenteerde, laat zien dat het geweld in de jeugdzorg nog altijd voortbestaat. Het rapport presenteert de ervaringen van meer dan vijftig jongeren op Zeer Intensieve Observatie en Stabilisatie (ZIKOS) afdelingen in de gesloten jeugdzorg, die aangaven zich onveilig te voelen: ze kregen te maken met isolement van 21 uur per dag, geweldsincidenten en verwaarlozing. De gesloten jeugdzorgafdelingen in Zetten en Harreveld reageerden met een opnamestop en ze startten een onafhankelijk onderzoek. De gevolgen en uitkomsten hiervan moeten nog blijken (Rijksoverheid, 2024). Ook werd in mei 2024 een tienjarig meisje in kritieke toestand opgenomen in het ziekenhuis door mishandeling van haar pleegouders. Hoewel de pleegouders op 27 mei 2024 zijn aangehouden door de politie en er een zaak wordt gestart, had dit al veel eerder opgepakt moeten worden: eerdere meldingen van mishandeling

zijn niet opgepakt (o.a. Huisman, 2024). Hieruit blijkt hoe de toezichhoudende instanties nog altijd onvoldoende veiligheid bieden om uit huis geplaatste kinderen bescherming te bieden.

2.2 GEVOLGEN VAN HET GEWELD

“Geweld slaat diepe wonden, net als de geheimhouding en ontkenning ervan. De pijn wordt fysiek en op zielsniveau ervaren en zoekt een plek waar het mag bestaan” (Van Steensel, 2023).

Veel mensen die in de jeugdzorg zaten, konden toen het geweld plaatsvond, en soms nog veel langer daarna, niet spreken over wat ze meemaakten (De Winter et al., 2019). Ze waren bang dat ze niet geloofd zouden worden, dachten dat het hun eigen schuld was, waren bang dat het geweld erger zou worden of wisten niet wie ze hiervoor moesten raadplegen (ibid.). “Er heerste al met al een zwijgcultuur” (ibid., p.76). Mensen die vroeger in de jeugdzorg zaten, gaven aan hoe ze zich regelmatig angstig, onrustig en machteloos voelden. Ze ervoeren de jeugdzorg als een onveilige plek waar ze zich vaak eenzaam voelden (De Winter et al., 2019). Het is niet verwonderlijk dat velen die geweld meemaakten, aangeven in hun latere leven negatieve gevolgen van het geweld te ondervinden. Uit het onderzoek van De Winter (2019) blijken veel getroffen van geweld in de jeugdzorg in hun latere leven te maken te hebben met fysieke en psychische klachten zoals posttraumatische stressstoornis, nachtmerries, een lichamelijke instorting en burn-out. Ook geven ze aan moeite te hebben met emoties, liefdesrelaties en vriendschap. Ze hebben te maken met minderwaardigheidsgevoelens, weinig zelfvertrouwen, een afkeer van zichzelf en faalangst. Ze geven aan weinig vertrouwen te hebben in anderen en hebben last van verlatingsangst. Tot slot geeft een deel aan moeite te hebben met seksuele relaties en begrenzing daarin (ibid.). Deze gevolgen gaan vaak gepaard met problemen op werk, financiële problemen, problemen bij de opvoeding van kinderen en moeilijk aansluiting kunnen vinden bij de samenleving (ibid.).

Er zijn echter ook een aantal getroffen van geweld in de jeugdzorg die aangeven het geweld een plek te hebben gegeven, niet te weten hoe het geweld hun beïnvloed heeft of er zelfs sterker door te zijn geworden (ibid.).

2.3 ERKENNING VAN GEWELD IN DE JEUGDZORG

2.3.1 *Erkenning van de overheid*

Het rapport De Winter (2019) eindigt met een aantal aanbevelingen voor de overheid en de jeugdzorg: er moet erkenning geboden worden, jeugdzorgarchieven moeten toegankelijk en uitgebreid worden en het hulpaanbod moet verbeterd (De Winter et al., 2019). Naar aanleiding van het rapport De Winter, stelde de overheid vervolgens een pakket erkenningsmaatregelen op (zie paragraaf 1.4). Met deze maatregelen probeerde de overheid de mensen die geweld in de jeugdzorg hebben ervaren, in hun leed te erkennen.

Hoewel het WODC-evaluatieonderzoek – uitgevoerd door de Universiteit voor Humanistiek – naar deze erkenningsmaatregelen nog loopt, was er in de media en politiek direct kritiek te horen op de financiële tegemoetkoming van 5000 euro. Veel getroffenen van geweld in de jeugdzorg vonden het een veel te laag bedrag (Ruppert, 2021). Ook in een Kamerdebat over het rapport-De Winter gaven oppositiepartijen blijk van hun ontevredenheid: ze dienden een motie in om het bedrag te verhogen of verder onderzoek te doen naar welk bedrag recht kon doen aan de werkelijk geleden schade. Deze moties vonden geen meerderheid (ibid.).

2.3.2 *Erkenningspogingen van instellingen*

De afgelopen jaren kwam er – in navolging van het structurele geweld in de jeugdzorg dat via het rapport naar buiten kwam – vanuit een aantal instellingen een excuus of een andere vorm van erkenning voor het leed. Het is goed hierbij op te merken dat er vooral veel instellingen waren die niks van zich lieten horen in de nasleep van rapport De Winter of pas na druk van getroffenen (Ruppert, 2021). Het reikt te ver hier een volledig overzicht te geven van alle erkenningspogingen van instellingen die gedaan zijn door instellingen, maar er worden een aantal voorbeelden genoemd om een beeld te schetsen.

Jeugdzorg Nederland bood in 2019 excuses aan en ging in gesprek met getroffenen die hun verhaal wilden delen. Ook staat op de website van Jeugdzorg Nederland beschreven dat aangesloten instellingen hun deuren openen om het gesprek aan te gaan met getroffenen en dat ze willen helpen met het opsporen van persoonlijke archieven om informatie boven tafel te krijgen.

De internationale Congregatie van de Zusters van de Goede Herder heeft in een brief haar excuses aangeboden aan de vrouwen die als kind in hun kloosters jarenlang dwangarbeid moesten verrichten. Dit werd nogmaals gedaan bij de onthulling van een monument in Velp door de directeur van de Congregatie in Parijs. Deze excuses bij het monument werd door de

vrouwen als erg waardevol en belangrijk ervaren (Ruppert, 2021). Daarnaast bood de directeur van de gesloten jeugdzorginstelling Woodbrookers in 2023 excuses aan voor het geweld dat kon plaatsvinden in de instelling (Bootsma, 2023). Niet voor iedereen waren deze excuses geloofwaardig: twee mensen in de media - een vertrouwenspersoon en oud-cliënt van de instelling – lieten weten hoe de excuses voor hun gevoel enkel voortkwamen uit maatschappelijke druk en hadden het pas geloofwaardig gevonden als de directeur was opgestapt (ibid.).

3. THEORETISCH KADER

3.1 ERKENNING

De theoretische lens voor dit onderzoek zijn de fundamentele erkenningstheorie van Axel Honneth (1995) en een transformatief erkenningskader dat gebaseerd is op Nancy Fraser (1995; 2007), Paul Gready en Simon Robins (2014), Nicole Immler (2022) en Lisa Laplante (2013). De fundamentele erkenningstheorie zal helpen begrijpen waarom erkenning op fundamenteel niveau belangrijk is voor mensen. Het is filosofisch en psychologisch ingestoken en het onderscheidt sferen waarin gevoelens van erkenning of miskenning plaatsvinden.

Het transformatief erkenningskader is sociaal-empirisch en politiek gericht en gaat in op de sociaaleconomische positie van de getroffen en, de rol van macht in de erkenningsrelatie tot het instituut en de structurele dimensie van erkenning in de samenleving.

De twee theorieën vormen samen een interdisciplinair kader. Het gekozen theoretische kader wordt nadrukkelijk niet absoluut gebruikt in dit onderzoek. Het wil open staan om door de bevindingen te worden verworpen, aangevuld, genuanceerd of bevestigd. Het perspectief van de getroffen van geweld in de jeugdzorg is leidend en de theorie dient ter ondersteuning van een latere analytische blik op de bevindingen.

3.2 FUNDAMENTELE ERKENNING

3.2.1 *Erkenning volgens Axel Honneth*

Als vooraanstaand politiek filosoof en belangrijke vertegenwoordiger van de kritische theorie, heeft Axel Honneth veel wetenschappers geïnspireerd in hun onderzoek naar erkenning (o.a. Ferrarese 2009; Kauhanen & Kaukko, 2020; Sebrechts, Tonkens & Da Roit, 2019). Ook bij de Universiteit voor Humanistiek wordt hij vaak als een van de belangrijkste inspiratiebronnen aangehaald als het gaat om sociale rechtvaardigheid (o.a. Immler, 2022; Sebrechts et al., 2019). Axel Honneth presenteert in zijn boek *'The struggle for recognition'* (1995) een fundamentele theorie op erkenning. Zijn uitgangspunt is dat elk mens behoefte heeft aan erkenning van anderen en dat dit nodig is om ons te kunnen ontwikkelen tot volwaardig participerend burger in een rechtvaardige samenleving. Erkenning gaat voor hem om identiteitsontwikkeling en hiervoor is erkenning nodig van anderen: niet alleen door nabije vrienden of familie, maar ook door de gemeenschap of samenleving waar we onderdeel van zijn.

Honneth (1995) spreekt van drie sferen waar erkenning nodig is: 'liefde', 'respect' en 'waardering'. Allereerst is er erkenning van nabije anderen nodig om ons geliefd te voelen. Deze erkenning speelt zich af in het privé domein en gaat vooraf aan de volgende twee sferen van erkenning. 'Respect' en 'waardering' krijgen vorm in het domein van de gemeenschap en samenleving. Als individu moet je je gerespecteerd voelen als gelijke in de samenleving én moet je je gewaardeerd voelen in je unieke bijdrage aan de gemeenschap waar je onderdeel vanuit maakt. De drie sferen van erkenning worden hieronder verder toegelicht en vervolgens kritisch bevraagd aan de hand van Judith Butler (2005) en Nancy Fraser (2003), die de dimensie van macht inbrengen.

3.2.2 *Liefde*

De eerste sfeer van erkenning is 'liefde'. Liefdevolle relaties met anderen zijn fundamenteel voor ons mens-zijn (Honneth, 1995). Dit is nodig om met vertrouwen in de wereld te kunnen staan. Deze erkenningsbehoefte vindt plaats in de privésfeer: affectie van vrienden en familie vervult dit domein.

Erkenning in de sfeer van liefde begint echter al in de kindertijd. Een kind is afhankelijk van de responsiviteit van de primaire verzorgers en hun vermogen om empathisch de behoeften van het kind te vervullen op momenten dat het kind dit zelf nog niet kan (Winnicott in Honneth, 1995). De verzorgers zijn nodig om langzaamaan te ontdekken wie het

kind is en te leren vertrouwen op de omgeving waarin het zich bevindt. Afwezigheid van emotionele verbondenheid in iemands jeugd kan dit gebied van erkenning in het latere leven bemoeilijken. Het is vaak vooral in de afwezigheid van een basaal (zelf)vertrouwen dat duidelijk wordt hoe fundamenteel dit gebied van erkenning is (ibid.).

Deze sfeer van erkenning vindt in het latere leven vervulling in relaties van liefde en vriendschap, waar gelijkwaardigheid en emotionele verbinding ontstaan (Honneth, 1995).

3.2.3 Respect

De tweede sfeer van erkenning gaat over respect en richt zich op het publieke domein. Een burger wil erkend worden in diens gelijkwaardigheid (Honneth, 1995). In de meest basale vorm zouden gelijke rechten gewaarborgd moeten worden. Maar het gaat verder: instituties in een samenleving moeten gelijk toegankelijk zijn voor iedereen en zouden mensen als gelijken moeten behandelen.

Miskening in dit domein gaat over de afwezigheid van respect. Dit kan in de vorm van afwezigheid van rechten, geen toegang tot democratische instituties of niet gezien worden in rechten in het publieke domein (Honneth, 1995). Uitbreiding of verandering van rechten of toegang tot instituties kan deze vorm van erkenning vervullen. Honneth (1995) gaat ervan uit dat dit gebied van erkenning nodig is om je als individu te ontwikkelen tot volledig participierend burger.

Respect vanuit de samenleving is nodig om ook jezelf volledige te kunnen respecteren. Zelfrespect gaat hier over een perceptie van het zelf als verantwoordelijk actor, in staat om te participeren in het publieke domein en een gevoel hierin gezien en gehoord te worden (Honneth, 1995). Vanuit zelfrespect is iemand in staat op te komen voor diens rechten en plichten, maar hiervoor moet iemand allereerst toegang hebben tot de nodige publieke ruimtes en mogelijkheden.

Zonder gelijkwaardige benadering in de samenleving kan iemand nog wel een vorm van zelfrespect hebben, maar – zo zegt Honneth (1995) – om een volledig zelf-respecterend autonoom burger te worden, is gelijkwaardige erkenning van de samenleving nodig. Daarin spelen rechten en toegang tot instituties een belangrijke rol.

3.2.4 Waardering

Tot slot richt de derde sfeer van erkenning zich op de waardering die iemand krijgt voor diens unieke bijdrage aan de samenleving (Honneth, 1995). Dit gebied van erkenning speelt zich – net als ‘respect’ – af in het publieke domein. Het gaat erom gewaardeerd te worden door

anderen als uniek individu dat iets specifiek te bieden heeft. Voor deze laatste vorm van erkenning dient een individu allereerst iets te laten zien van diens talenten en capaciteiten om het voor de gemeenschap mogelijk te maken dit te waarderen.

Miskening vindt plaats als iemand niet gewaardeerd wordt in diens talenten en capaciteiten binnen een gemeenschap. Binnen een gemeenschap spelen echter ook sociale normen en waarden, die bepalen wat als waardevolle bijdragen wordt erkend (Honneth, 1995). Hierbij kan gedacht worden aan de verschillende beloning voor mensen die stratenmaker zijn of in de ICT werken. Op samenlevingsniveau worden deze beroepen – in elk geval in geld - heel anders gewaardeerd. Deze vorm van miskening kan hersteld worden door een gelijkere beloning van ieders bijdrage binnen de gemeenschap.

Honneth pleit voor een gemeenschap waarin de waardering samenhangt met de collectieve behoeftes van een gemeenschap op een manier dat iedereen waardering kan krijgen voor diens toevoeging aan het algemeen belang. Hoe een gemeenschap tot die collectieve behoeftes komt, en op welke manier iedereen een toevoeging aan het algemeen belang kan leveren, wordt door Honneth niet verder uitgewerkt.

3.2.5 Toepassing

Gedurende ons leven komen we met alle bovengenoemde sferen van erkenning in aanraking en helpen ze ons een positieve relatie met onszelf en de wereld op te bouwen als we hierin bevestigend worden benaderd (Honneth, 1995). Als we ons erkend voelen, zijn we in staat onze identiteit volledig te ontwikkelen. Erkenning is volgens Honneth (1995) nodig om een goed leven te leiden en het is vaak in afwezigheid van erkenning in een van de erkenningssferen dat we ons bewust worden van het belang ervan. We voelen ons dan gelimiteerd in onze mogelijkheden en miskend in wie we zijn en wat we kunnen. Op de lange termijn heeft miskening ook effect op hoe we onszelf zien. Een gebrek aan liefde van anderen zal op termijn leiden tot gebrek aan zelfliefde. Voor Honneth (1995) zijn het de momenten waar mensen zich *miskend* voelen, die we dienen te gebruiken als graadmeter voor de wenselijke richting van onze samenleving.

Het is aan overheden en instituties om de gebieden van respect en waardering te faciliteren en beschermen in een rechtvaardige samenleving. Zo worden individuen in staat gesteld zich volledig te ontwikkelen tot gerespecteerd en gewaardeerd individu en komt een rechtvaardige samenleving tot stand.

Verderop in dit onderzoek wordt gekeken in hoeverre de drie sferen van erkenning volgens Honneth terug te zien zijn in betekenisvolle erkenning door getroffen en van geweld

in de jeugdzorg. Dit kan helpen onderscheiden in welke sfeer deze groep zich miskend voelt en hoe dit met de andere sferen samenhangt. Daarnaast zal gekeken worden in hoeverre de theorie van Honneth (1995) toereikend blijkt om de betekenis van erkenning door getroffenen van geweld in de jeugdzorg te duiden. Dit onderzoek richt zich op instituties en het is dus aannemelijk dat erkenning door instituties vooral gaat over de sfeer van respect en waardering.

3.2.6 Kritiek vanuit sociaal-culturele dimensie

Honneth streeft naar zoveel mogelijk erkende individuen in een samenleving. Volgens hem zit erkenning van de één, erkenning van een ander niet in de weg. Daarnaast leidt erkenning tot positieve zelfontwikkeling; zijn idee is dat erkenning maakt dat je meer jezelf kan worden. Judith Butler (2005) bekritiseert dit idee. Volgens haar is de theorie van Honneth te idealistisch; erkenning leidt niet altijd tot positieve zelfontwikkeling en erkenning van de één, kan erkenning van een ander wél beperken (McQueen, 2005). Butler stelt dat Honneth (1995) een blinde vlek heeft voor de sociaal-culturele macht die onlosmakelijk verbonden is met erkenning (ibid.). Volgens haar worden identiteiten geconstrueerd en in stand gehouden door onze sociale omgeving en wordt er hiermee macht uitgeoefend op wie we zijn. Erkend worden als man brengt verwachtingen en normen mee vanuit de samenleving (ibid.). Degene die buiten het verwachtingspatroon valt, wordt niet erkend als man. Andersom zal degene die wel voldoet aan de normen, zich moeten blijven voegen naar dit kader (ibid.). Hiermee wijst Butler (2005) erop dat erkenning niet alleen een middel is voor positieve zelfontwikkeling, maar ook een instrument kan zijn voor sociale controle en het afdwingen van dominante normen en waarden. Butler pleit daarom voor een kritischere benadering van erkenning, waarbij we ons bewust zijn van de machtsdynamiek die ermee gepaard gaan (McQueen, 2005). Erkenning zou niet enkel moeten gaan over het positief benaderen van de ander in diens identiteit, maar moet zich ook bewust zijn van de mogelijke beperkende macht van erkenning.

De kritiek van Butler is een interessante aanvulling op de theorie van Honneth. Sociale normen en waarden zijn onlosmakelijk verbonden met de erkenning van iemands identiteit. Dit is een belangrijk perspectief om mee te nemen in dit onderzoek. Is erkenning van de geweldservaring voor getroffenen van geweld in de jeugdzorg per definitie positief of brengt dit mogelijk ook een beperking voor de getroffenen met zich mee? Erkenning als ‘slachtoffers’ brengt mogelijk een sociale rol van passiviteit en de notie van vergevingsgezindheid mee (Van Dijk, 2009). Dit kan getroffenen van geweld beperken in hoe

ze zich in het sociale domein kunnen bewegen en hoe ze een eigen identiteit ontwikkelen. Getroffenen zijn namelijk ook autonome individuen met veerkracht; een identiteit die strijdig is met de gangbare invulling van het slachtofferschap (ibid.).

3.2.7 Kritiek vanuit de sociaaleconomische en politieke dimensie

Ook Nancy Fraser heeft kritiek op de fundamentele erkenningstheorie van Honneth (1995). Net als Butler (2005), ziet ze dat Honneth's theorie te weinig aandacht besteedt aan de dimensie van macht in erkenning. Waar Butler zich richt op de sociaal-culturele dimensie van identiteitsconstructie, breidt Fraser het concept van erkenning uit door ook de sociaaleconomische en politieke dimensies erbij te betrekken. Fraser benadrukt dat erkenning niet alleen op sociaal-cultureel vlak plaatsvindt, maar dat sociaaleconomische en politieke aspecten ook van belang zijn om erkenning van structurele ongelijkheden effectief aan te pakken (in Garrett, 2010). Ze ontwikkelt een kader waarin ze deze dimensies van onrecht combineert (Fraser, 1995; 2007). Fraser maakt hiervoor een onderscheid tussen affirmatieve- en transformatieve erkenning. De theorie van Honneth zou leiden tot affirmatieve erkenning van het individu: hoewel het individu zich (tijdelijk) erkend voelt, blijven de onderliggende oorzaken van geweld of ongelijkheid onveranderd. Volgens Fraser (1995) zouden we moeten streven naar een transformatieve vorm van erkenning. Dat gaat verder dan enkel het bevestigen van het individu in diens identiteit; het gaat over structurele verandering van de onderliggende machtsstructuren zodat de positie van getroffenen dusdanig verandert dat ze als volwaardige en gelijke actoren kunnen deelnemen in sociale interacties, ook op sociaaleconomisch gebied. Honneth (1995) gaat uit van een gelijkwaardigheid die volgens Fraser niet realistisch is zolang de onderliggende machtsstructuren niet worden meegenomen.

Transformatieve erkenning is een volgend belangrijk perspectief om in dit onderzoek te betrekken, omdat het ingaat op de sociaaleconomische gevolgen van onrecht uit iemands jeugd. Daarnaast besteedt dit aandacht aan de macht van instituties en hoe dit doorwerkt in erkenningsprocessen. Het is aannemelijk dat de sociaaleconomische positie van getroffenen in de jeugdzorg en de mate van transformatie van instituties, invloed heeft op hoe erkenning ervaren wordt door getroffenen. Hieronder wordt verder toegelicht hoe een transformatief erkenningskader eruitziet.

3.3 TRANSFORMATIEVE ERKENNING

Immler (2022) stelt dat in erkenningspogingen vaak vooral symptomen worden bestreden en er niet voldoende naar de oorzaken van het geweld wordt gekeken. Erkenning leidt dan tot het herstel van oude machtsstructuren en -relaties, terwijl de structuren waarin het geweld plaatsvond intact blijven (ibid.). Fraser (1995) zou hier spreken van een affirmatieve vorm van erkenning die de bestaande sociale structuren en machtsverhoudingen in stand houdt. Juist deze structuren die het geweld mogelijk maakten zouden aangepakt moeten worden om herhaling te voorkomen (ibid.). Fraser (1995; 2003) maakt onderscheid tussen affirmatieve en transformatieve erkenning om te onderscheiden welke erkenningspogingen de machtsstructuren intact houden en welke werkelijk transformeren.

Ook Gready en Robins (2014) en Laplante (2013) geven kritiek op huidige herstellingspogingen van instituties en noemen hoe de onderliggende oorzaken van het onrecht vaak onveranderd blijven. Hoewel zij spreken van rechtvaardigheid en niet van erkenning, beargumenteren ook zij dat de doelgroep veel meer betrokken moet worden bij het herstel van onrecht en hoe de machtsstructuren moeten worden aangepakt. In navolging van o.a. Immler (2022) worden hun inzichten in dit transformatieve erkenningskader verwerkt. Ook stelt Fraser (2003) dat werkelijke erkenning onlosmakelijk verbonden is met rechtvaardigheid. Het is dus logisch om in het transformatieve erkenningstheorie, ook te putten uit transformatieve rechtvaardigheidstheorieën. Erkenning bevindt zich in het hart van wat rechtvaardigheid vandaag de dag betekent (o.a. Fraser, 2007; Garrett, 2010).

Gebaseerd op de theorieën van Fraser (1995), Gready en Robins (2014), Immler (2022) en Laplante (2013) kunnen we concluderen dat het voor transformatieve erkenning nodig is dat (1) de sociaaleconomische context van de doelgroep wordt meegenomen, dat (2) de doelgroep centraal staat en betrokken wordt en dat (3) de erkenningsmaatregelen de kern van het onrecht in de samenleving aanpakken. Deze drie aspecten worden hieronder toegelicht.

3.3.1 Sociaaleconomische context van de doelgroep

Vaak wordt een slachtoffer – in het beste geval – tegemoetgekomen met een financiële compensatie (Immler, 2022). Hoewel geld kan leiden tot een gevoel van erkenning (Mulder, 2010), kent het beperkingen. Geld aannemen lijkt te impliceren dat het onrecht daarmee afgesloten wordt, terwijl het vaak door getroffen en wordt ervaren als het begin van een erkenningsproces (Immler, 2022). Steeds nadrukkelijker klinkt de kritiek dat erkenning niet alleen over financiële compensatie moet gaan, maar ook iets moet betekenen in de

sociaaleconomische positie voor de groep die te maken kreeg met het onrecht (o.a. Immler, 2022; Laplante, 2013; Gready & Robins, 2014). Ongelijkheid in de sociaaleconomische positie ligt enerzijds ten grondslag aan het onrecht en wordt er anderzijds door versterkt (Fraser, 1995). Groepen die te maken krijgen met onrecht of geweld hadden vaak al geen toegang tot scholing, werk en gezondheidszorg en zullen er nog minder toegang toe hebben door het onrecht dat hen overkwam (Laplante, 2013). Als deze ongelijkheid onveranderd blijft, is de kans groot dat het onrecht in stand blijft of opnieuw plaatsvindt bij anderen (ibid.).

Transformatieve erkenning vraagt daarom om een bredere blik: er moet niet enkel gekeken worden naar de directe gevolgen van het leed - dat overheden vaak compenseren met financiële middelen. De sociaaleconomische positie op langere termijn van getroffen en in beeld komen en zou in transformatieve erkenning aangepakt moeten worden (Laplante, 2013). Dit betekent dat erkenning ook vraagt dat er maatregelen worden genomen om toegang tot onderwijs, werkgelegenheid en gezondheidszorg te verbeteren voor de getroffen groepen (ibid.). Transformatieve erkenning vereist dat ook de sociaaleconomische impact op de levens van getroffen en door institutioneel geweld wordt getransformeerd (Fraser, 1995).

3.3.2 Doelgroep centraal zetten

Naast aandacht voor de sociaaleconomische impact van onrecht en hoe hier erkenning te bieden, noemen Gready en Robins (2014) het belang van het proces om tot erkenning te komen. Niet de uitkomst, maar het proces moet voorop staan in transformatieve erkenning (ibid.).

Het framework van de instituties – die het onrecht faciliteerden of zelfs veroorzaakten – is vaak leidend in processen van herstel van rechtvaardigheid (Gready & Robins, 2014). Er ontstaat dan een vorm van erkenning die van bovenaf bedacht en uitgevoerd is en waar voorbij wordt gegaan aan de doorwerking van het onrecht en het beschadigde vertrouwen bij de getroffen en. In het transformatieve framework wordt de top-down benadering vervangen door een bottom-up benadering die begint bij de levens en behoeftes van de mensen waar het om gaat (ibid.). Zo wordt de aandacht verlegd van de uitkomst, naar het proces waarin erkenning vorm krijgt (ibid.). Juist tijdens het erkenningsproces kunnen de relaties tussen de doelgroep en de instituties hervormd worden (ibid.). Hiervoor moet de doelgroep zelf actief betrokken worden, waarmee de kans op duurzame en wezenlijke verandering van het onrecht groter wordt (ibid.).

Het betrekken van de mensen waar het om gaat, de doelgroep of de getroffen en, heeft een emancipatoire potentie (Gready & Robins, 2014). Te vaak verschijnt de getroffene als

actor in een erkenningsproces zonder echte zeggenschap. Om tot ‘emancipatoire betrokkenheid’(ibid.) te komen, dient er wederzijds vertrouwen te zijn (Immler, 2022). Pas wanneer beide partijen elkaar als gelijken kunnen ontmoeten ontstaat er een potentie tot verandering.

Het concept ‘resonantie’ van Rosa (2016) biedt, volgens Immler (2022), een waardevol kader om de kwaliteit van een dialoog en ontmoeting te beoordelen. Daarmee kan het gebruikt worden om emancipatoire betrokkenheid te duiden. Resonantie is een luisterende relatie waarin beide partijen gehoord en gezien worden. Vaak lopen getroffen en van geweld aan tegen weerstand van instituties waardoor ze zich niet gezien en gehoord voelen (Immler, 2022). Zo ontstaat er een stomme wereldrelatie. Daar tegenover staat een luisterende samenleving waarin mensen gehoord en gezien worden; een resonerende samenleving waarin ze het gevoel hebben dat hun stem een verschil kan maken (Rosa, 2016). Voor transformatieve erkenning zijn ontmoetingen, waarin beide partijen elkaar werkelijk kunnen horen, een voorwaarde om te kunnen transformeren (Immler, 2022). Hiervoor is gemeenschappelijke taal en vertrouwen nodig (Rosa, 2016). Als er werkelijke ontmoeting ontstaat met het instituut, krijgen getroffen de kans als emancipatoire burgers deel te nemen aan erkenningsprocessen.

Door getroffen een stem te geven en hun participatie te waarborgen, wordt niet alleen hun leed erkend, maar wordt ook hun positie als actieve burgers hersteld in een democratische samenleving (Fraser, 2003). Het erkenningsproces zou dan ook voorop moeten staan in transformatieve erkenning.

3.3.3 Kern van onrecht aanpakken

Zoals genoemd zijn affirmatieve maatregelen gericht op het corrigeren van ongelijke uitkomsten na onrecht (Fraser, 1995). De groep die erkend wordt, wordt erkend binnen de bestaande structuren. De ‘ontvanger’ van erkenning blijft in een afhankelijke machtsrelaties tot het instituut (Immler & Wentholt, 2023). Een voorbeeld kan zijn hoe kinderen en jongeren met psychische kwetsbaarheden worden gestigmatiseerd in de samenleving. Onderzoek van NJi laat zien dat kinderen en jongeren met psychische kwetsbaarheid op veel vlakken in de samenleving worden uitgesloten en gediscrimineerd. Uit onderzoek door het Nederlands Jongereninstituut (NJI), de Nationale Jeugdtrauma (NJR) en Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie (2020), blijkt dat dit niet alleen hun zelfbeeld beïnvloedt, maar ook de mate waarin ze toegang krijgen tot bijvoorbeeld werk, een hypotheek en een verzekering.

Een voorbeeld van affirmatieve maatregel voor dit onrecht zou kunnen zijn dat er speciale plekken worden ontwikkeld in de samenleving waar deze kinderen en jongeren op

een afgezonderde plek kunnen werken. Of dat ze met extra gesprekken en keuringen alsnog een hypotheek kunnen krijgen. Hoewel dit sommige kinderen en jongeren kan helpen, blijven de onderliggende stigma's en aannames over kinderen en jongeren met een psychische kwetsbaarheid in stand. Gebaseerd op een label, wordt voor de groep ingevuld wat ze wel en niet zouden kunnen. Ze zullen hierdoor minder kansen krijgen zich te ontwikkelen.

Transformatieve maatregelen voor het gegeven voorbeeld kunnen zich richten op de onderliggende stigma's (Fraser, 1995). Deze zouden moeten zorgen dat de samenleving hun niet langer ontvangt als minderwaardig. De media, het onderwijs, kunst, politiek en beleid moeten hier allen een rol in spelen om de onderliggende denkbeelden te veranderen. Media hebben vaak de macht om de normen en waarden van een individu, een groep of zelfs een land te veranderen (Bogart, 2000). Ook de andere hier genoemde actoren dienen hier hun eigen invloedrijke rol in te spelen. Zo kunnen de onderliggende structuren van het onrecht aangepakt worden en kunnen kinderen en jongeren zich als gelijkwaardiger burger ontwikkelen in de samenleving.

3.3.4 Conclusie

De fundamentele erkenningstheorie van Honneth (1995) helpt om de erkenningsbehoeftes van individuen te verklaren. Zijn theorie benadrukt het fundamentele belang van erkenning in de sfeer van liefde, respect en waardering om ons als volwaardig participerend burger te kunnen uiten en ontwikkelen in een rechtvaardige samenleving. Miskennis in een van de drie sferen zegt iets over de plekken in de samenleving waar erkenning tekortschiet. Daar ontstaat onrecht en daar moeten we ons op richten als we streven naar een rechtvaardige samenleving.

De inzichten van Honneth helpen beter grip krijgen op diverse sferen van erkenning en in welke sfeer verandering nodig is. De theorie kent echter ook beperkingen. Butler laat zien hoe de sociaal-culturele macht niet genoeg aandacht krijgt en Fraser laat zien hoe de sociaaleconomische en politieke dimensie van erkenning te veel uit beeld blijft. Deze laatste kritiek is vooral relevant om de institutionele praktijk te interpreteren. Fraser maakt een onderscheid in affirmatieve- en transformatieve erkenning. Aangevuld met de theorieën van Gready en Robins (2014), Laplante (2013) en Immler (2022) kreeg transformatieve erkenning meer inhoud en biedt het een rijker kader waarmee de resultaten van dit onderzoek geduid kunnen worden.

In dit onderzoek staat, het is belangrijk dit te blijven benadrukken, het perspectief en de betekenisgeving van getroffenen van geweld in de jeugdzorg centraal. In het ophalen van de bevindingen heeft het theoretisch kader geen bepalende rol gespeeld, om te voorkomen dat

erkenning al te veel werd ingekaderd vanuit de theorieën. De bevindingen zullen dan ook voornamelijk vanuit het perspectief van de respondenten worden gepresenteerd. Het theoretisch kader wordt vervolgens in het discussiegedeelte gebruikt om de bevindingen uit de interviews op een abstracter en analytischer niveau te interpreteren.

4. ONDERZOEKSMETHODOLOGIE

In dit hoofdstuk wordt toegelicht hoe het onderzoek is uitgevoerd en welke keuzes daarbij zijn gemaakt. Achtereenvolgens worden het onderzoeksdesign, de werving van respondenten, de dataverzameling, de dataverwerking en -analyse, en de kwaliteit van het onderzoek toegelicht.

4.1 ONDERZOEKSDESIGN

Dit sociaalwetenschappelijke onderzoek is *exploratief* van aard. Het vertrekt vanuit een sociaal-constructivistische benadering waarbij het onderzoeken van de menselijke ervaring en betekenisgeving centraal staat (Creswell & Miller, 1997). In dit onderzoek is gekeken naar de betekenisgeving van erkenning voor mensen die te maken kregen met geweld in de jeugdzorg.

Het onderzoek is een aanvulling op een evaluatieonderzoek door de UvH in opdracht van het WODC (schrijver van deze scriptie is als student-assistent aan dit onderzoeksteam verbonden). In dat onderzoek wordt gekeken hoe het proces en de uitkomst van de uitgevoerde erkenningsmaatregelen van de overheid zijn ervaren door de betrokken actoren (Immler, Wenthold, Mulder & Ormskerk, 2023)³. De dataverzameling van dit onderzoek maakt gebruik van het evaluatieonderzoek, maar richt zich op andere aspecten. Waar het evaluatieonderzoek de erkenningsmaatregelen door de overheid als uitgangspunt heeft en deze wil evalueren, staat in het huidige onderzoek de beleving en betekenisgeving van getroffen en van geweld in de jeugdzorg centraal. Erkenning is geheel vanuit het perspectief van de doelgroep uitgevraagd en gaat over de betekenisgeving en behoeftes die zij hierin hebben.

Om het huidige onderzoek uit te voeren is gebruik gemaakt van diepte-interviews met voornamelijk vertegenwoordigers van lotgenotenorganisaties. Diepte-interviews zijn geschikt, omdat hierin dicht bij de woorden en belevingswereld van de respondenten gebleven kan worden (Boeije & Bleijenbergh, 2016).

---

³ De offerte is niet publiek beschikbaar. Wel in eigen bezit. Het onderzoeksrapport verschijnt op de overheidswebsite begin 2025.

4.2 WERVING RESPONDENTEN

De theoretische populatie van dit onderzoek bestaat uit mensen die onder toezicht van de overheid in de Nederlandse jeugdzorg verbleven en te maken kregen met geweld. De operationaliseerbare populatie omvatte getroffen en van geweld in de jeugdzorg die betrokken waren bij het opstellen van erkenningsmaatregelen door de overheid. Het WODC-onderzoeksteam aan de UvH kreeg, via een contactpersoon bij het ministerie, negen relevante namen, waarvan de meesten vertegenwoordigers van lotgenotenorganisaties zijn. Deze zijn gebruikt voor de dataverzameling van dit onderzoek.

Van de negen respondenten verbleef één respondent nooit in de jeugdzorg. Desondanks werd deze respondent geïncludeerd vanwege diens kennis en betrokkenheid bij het erkenningsproces van de overheid en diens rol als vertegenwoordiger van diverse lotgenotengroepen. Eveneens werd een respondent geïncludeerd die geen vertegenwoordigersrol had, maar wel in de jeugdzorg verbleef.

De overige zeven respondenten hadden een vertegenwoordigersrol en vertegenwoordigden elk een andere deelpopulatie binnen de jeugdzorg. Ze zijn allen in hun jeugd slachtoffer geworden van geweld. Hun vertegenwoordigersrol maakt dat een zo breed mogelijk beeld verkregen kan worden van de betekenis die getroffen en toekennen aan erkenning. Als vertegenwoordigers kunnen ze niet slechts over hun eigen ervaring spreken, maar ook over de ervaringen van andere getroffen en die zij spraken.

De respondenten komen uit de volgende deelpopulaties binnen de jeugdzorg: de congregatie De Goede Herder (R1), blinden- en doveninstellingen (R2), pleegzorg (R3 en R5), gesloten jeugdzorg (R4), psychiatrie (R6), pleegzorg en leefgroep (R7), en leefgroep (R9). R8 verbleef niet in de jeugdzorg en R6 had geen rol als lotgenotenvertegenwoordiger. Vanwege privacyoverwegingen en de gevoeligheid van het onderwerp zijn geen verdere gegevens verzameld over het meegemaakte geweld en de effecten daarvan op het verdere leven van de deelnemers.

De respondenten zijn per e-mail gecontacteerd. Hierbij kregen ze de keuze om online of fysiek af te spreken. Van de negen respondenten, zijn er zeven fysiek en twee online geïnterviewd. De voorkeur ging uit naar fysieke afspraken, aangezien het onderwerp gevoelig kan zijn en een ontmoeting bij de respondent thuis mogelijk een gevoel van veiligheid kan bieden. Bovendien is het in een fysiek interview mogelijk om ook de non-verbale communicatie mee te krijgen (Boeije & Bleijenbergh, 2016). Dit kan helpen bij het interpreteren van de verhalen.

4.3 DATAVERZAMELING

Voor de diepte-interviews is gebruik gemaakt van een semigestructureerde vragenlijst (zie bijlage 1). De vragenlijst is opgesteld voor zowel het WODC-evaluatieonderzoek, als het huidige onderzoek. De data uit de interviews zijn dus voor beide onderzoeken gebruikt. De vragenlijst is opgesteld in samenwerking met Eva Mulder (lid onderzoeksteam UvH) en maakte gebruik van de feedback van het WODC-onderzoeksteam en de WODC-begeleidingscommissie. Hoewel de vragenlijst uitgeschreven vragen bevatte, zijn deze niet letterlijk zo gesteld. De vragenlijst diende als richtlijn en houvast tijdens het interviewen, maar hield ruimte om in te gaan op het verhaal van de respondent (Boeije & Bleijenbergh, 2016).

In de interviews is ‘erkenning’ inductief uitgevraagd (Boeije & Bleijenbergh, 2016). Deze keuze kwam voort uit het idee dat bestaande theorieën rondom erkenning die in het theoretisch kader zijn toegelicht, mogelijk een andere invulling geven aan erkenning dan de doelgroep die is onderzocht. Dit onderzoek begint nu juist bij de betekenisgeving van de respondenten zelf. Door inductief onderzoek is zo dicht mogelijk bij de betekenisgeving van de respondenten gebleven. Pas na de interviews zijn de bevindingen geanalyseerd binnen het wetenschappelijk en maatschappelijk veld door het te linken aan bestaande theorieën (Glaser & Strauss, 1965).

De diepte-interviews zijn, waar mogelijk, met twee onderzoekers uitgevoerd (Yara Bodegraven en Eva Mulder). In de praktijk bleek dit niet helemaal haalbaar en zijn er vijf door de eerste interviewer gedaan (schrijver van dit onderzoek), drie gezamenlijk en één door de tweede interviewer. Deze afwisseling zorgde ervoor dat de kans op subjectieve beïnvloeding verkleind werd (Boeije & Bleijenbergh, 2016). Vooraf aan de interviews kregen de respondenten een *informed consent* met de vraag of ze deze vooraf wilden doorlezen (zie bijlage 2). Bij aanvang van het interview is toestemming gevraagd op het *informed consent* en of het opgenomen mocht worden. Door het op te nemen kon alle aandacht naar het interview en was het achteraf terug te luisteren en te transcriberen (ibid.).

4.4 DATA-VERWERKING EN ANALYSE

Na het afnemen van de interviews zijn de data verwerkt door de opnames te transcriberen, met behulp van de transcriptiefunctie van *Word*. Vervolgens zijn de transcripten op Atlas.ti geüpload en is hier een analyse uitgevoerd (Boeije & Bleijenbergh, 2016). Hoe de analyse er uitzag wordt hieronder - en uitgebreider in bijlage 3 - toegelicht.

De data-analyse is vanuit een iteratief proces uitgevoerd waarbij er heen en weer is gegaan tussen de data, de codes en de bevindingen (Boeije & Bleijenbergh, 2016). Dit begon met open codering van het eerste interviews. De deelvragen stonden hierin centraal: Wat zijn eerste associaties met erkenning? Wat zijn momenten van erkenning en miskenning? En welke wensen liggen er nog rondom erkenning? Hier werden thema's uit gedestilleerd. Veel thema's onder de deelvragen bleken echter te overlappen, dus in een volgende fase kwamen de thema's centraal te staan. De deelvragen zijn losgelaten en in een volgende axiale coderingsronde zijn codes samengevoegd waar relaties en/of categorieën zichtbaar werden (ibid.). Na deze coderingsronde ontstond er een grof raamwerk voor de resultaten. Er is een eerste versie geschreven en hierop gebaseerd werd opnieuw teruggegaan naar de data om selectief op zoek te gaan naar citaten die nog misten.

Na deze eerste versie van bevindingen, bleken veel thema's alsnog veel te overlappen. Door met een meer analytische blik naar de bevindingen te kijken, zijn deze uiteindelijk teruggebracht tot vier thema's. Dit werden de uiteindelijke resultaten. Voor de analyse van deze thema's is opnieuw naar de codes en resultaten gekeken. De hoofdvraag was hierin leidend om te zien wanneer erkenning betekenisvol is voor getroffen en van geweld in de jeugdzorg. De empirie stond voorop en het theoretisch kader diende tot slot als kader voor diepere analyse en reflectie op de resultaten.

4.5 KWALITEIT ONDERZOEK

4.5.1 Intersubjectiviteit

Om de kwaliteit van sociaalwetenschappelijk onderzoek te waarborgen, is overleg met anderen essentieel (Boeije & Bleijenbergh, 2016). Bij het opstellen van de interviewgide is met meerdere mensen samengewerkt aan de vragenlijst en om feedback gevraagd. Dit proces heeft de intersubjectiviteit versterkt en daarmee de kwaliteit van de vragenlijst (ibid.). Ook tijdens de interviews is de intersubjectiviteit vergroot door een deel van de gesprekken met z'n tweeën te voeren. Hiermee is de kans verkleind dat het interview beïnvloed is door een individueel interpretatiekader (ibid.).

Gedurende het onderzoek vonden er bovendien vier bijeenkomsten plaats met Eva Mulder en twee studiegenoten. Tijdens deze sessies werden uitdagingen in het onderzoek besproken. Dit leidde tot nieuwe perspectieven en een diepere reflectie op het onderzoek en het onderzoeksproces. De bijeenkomsten hielpen de focus van dit onderzoek duidelijk te maken en leidde tot het verwijderen van een bijzin in de initiële hoofdvraag. Waar het onderzoek eerst ook wilde ingaan op de acties van de overheid en hoe deze al dan niet bijdroegen aan erkenning, werd dit verwijderd om duidelijker af te wijken van het WODC-onderzoek en om echt het perspectief van de getroffen en centraal te zetten.

4.5.2 Representativiteit

De representativiteit van dit onderzoek is relatief hoog doordat de respondenten een vertegenwoordigersrol hadden voor uiteenlopende groepen binnen de jeugdzorg. Hun vertegenwoordigersrol maakten dat ze niet alleen over hun eigen ervaringen konden spreken, maar ook over ervaringen uit hun achterban. Dit vergroot de representativiteit van de respondenten voor de theoretische populatie. De kennis die zij hadden over de achterban is wel met enige voorzichtigheid gebruikt; doordat deze informatie uit tweede hand kwam diende dit vooral als achtergrondkennis en om meer zicht te krijgen op de bredere doelgroep.

4.5.3 Duiding kernconcept

Voor dit onderzoek was het belangrijk goed na te denken over hoe het kernconcept 'erkenning'. De betekenisgeving moest zo open mogelijk uitgevraagd worden aan de respondenten om echt te achterhalen wanneer erkenning betekenisvol is voor hen. Dit is gedaan door de interviews telkens te starten met een open vraag aan de respondent wat die onder betekenisvolle erkenning verstaat. Zo is geprobeerd de respondent zo veel mogelijk in eigen woorden een interpretatie te laten geven van hun associaties en ervaringen met

erkenning.

Toch moet de onderzoeker ook een gevoeligheid ontwikkelen om de diverse dimensies van erkenning uit de data te kunnen halen. Daarom werd er een theoretisch kader opgesteld. Zo kreeg het onderzoek voldoende gevoeligheid om dat wat respondenten noemden, te kunnen plaatsen. Daarnaast hielp dit de analyse om de diverse dimensies van erkenning te onderscheiden.

4.5.4 Dubbele rol

Dit onderzoek liep, zoals genoemd, parallel aan een assistentschap bij een evaluatieonderzoek naar de erkenningsmaatregelen die de overheid uitvoerde voor mensen die te maken kregen met geweld in de jeugdzorg. Naast de interviews met lotgenotenvertegenwoordigers, werden voor het WODC-onderzoek ook uitvoerders, brancheorganisaties en betrokkenen bij de overheid interviewt. Dit hielp het veld te begrijpen en zicht te krijgen op de belangen en overwegingen waar de erkennende instituties mee te maken krijgen. Hoewel de focus in het WODC-onderzoek ligt op de erkenningsmaatregelen van de overheid, gaf dit nuttige achtergrondkennis voor dit onderzoek.

4.5.5 Secondary victimization

Tot slot is het zinvol in te gaan op een ethische overweging met betrekking tot de doelgroep van dit onderzoek. Geweld in de jeugdzorg is een gevoelig onderwerp. Het was dan ook belangrijk goed voorbereid de interviews in te gaan om *secondary victimization* te voorkomen. *Secondary victimization* is een vorm van slachtofferschap die ontstaat als er iemand verder beschadigd raakt door een negatieve sociale reactie op het initiële slachtofferschap (Orth, 2002). Om dit te voorkomen was het voor de interviewers belangrijk goed ingelezen de interviews met de respondenten in te gaan. Zo was er meer zicht op hun achtergrond en mogelijke gevoeligheden. Ook tijdens de interviews was het belangrijk bewust om te gaan met emoties tijdens het interview. Een citaat uit een postscript na de eerste interviews illustreert dit:

Ik vermeed rechtstreekse vragen naar het geweld dat ze meemaakten omdat dit niet relevant is voor mijn onderzoek. Toch kwamen er gevoelige thema's naar boven waar de emoties soms hoog opliepen. Ik had het idee dat de respondenten soms heel graag hun verhaal wilden vertellen om gezien te worden in het onrecht dat hun was aangedaan. Op deze momenten vond ik dat het onderzoeksdoel tijdelijk moest wijken. Ik probeerde te luisteren en de ruimte te geven aan dat verhaal. Toen het oké voelde, pakte ik vervolgens

het interview weer op. De gesprekken konden hierdoor soms wel twee uur duren. Toch wil ik deze ruimte blijven geven, om te voorkomen dat het onderzoek zelf tot een vorm van miskennis leidt. (Yara Bodegraven, 25 april 2024)

5. RESULTATEN

In dit hoofdstuk worden de resultaten gepresenteerd uit de interviews met de respondenten. Hiermee wordt antwoord gegeven op de hoofdvraag van dit onderzoek: **Wanneer is erkenning betekenisvol voor getroffen en van geweld in de jeugdzorg?** Hieronder volgt eerst een tabel om de respondenten te introduceren.

Tabel 1: Achtergrondgegevens respondenten

Respondent	Jeugdzorg	Vertegenwoordigersrol	Interview	Interviewer
R1	De Goede Herder	Ja	Fysiek, 1 uur 16 min, 25 april 2024	Yara
R2	Instelling voor mensen met een visuele beperking	Ja	Online, 1 uur 30 min, 24 april 2024	Yara en Eva
R3	Pleegzorg	Ja	Fysiek, 1 uur 58 min, 14 mei 2024	Eva
R4	Gesloten jeugdzorg	Ja	Fysiek, 1 uur 44 min, 2 mei 2024	Yara en Eva
R5	Reguliere jeugdzorg	Ja	Fysiek, 1 uur 59 min, 24 april 2024	Yara en Eva
R6	Psychiatrie	Nee	Online, 59 min, 26 april 2024	Yara
R7	Pleegzorg en leefgroep	Ja	Fysiek, 1 uur 47 min, 13 mei 2024	Yara
R8	Naaste en professional	Ja	Fysiek, 1 uur 49 min, 17 mei 2024	Yara
R9	Leefgroep	Ja	Fysiek, 1 uur 30 min, 8 mei 2024	Yara

Uit de thematische analyse (zie bijlage 3) kwamen vier hoofdthema's die erkenning voor getroffen en van geweld in de jeugdzorg betekenisvol maken. Deze vier thema's zijn: (1)

bevestiging dat het geweld plaatsvond, (2) inleving in de getroffen, (3) betrokkenheid van de doelgroep, en (4) systemische verandering. Deze vier hoofdthema's worden hieronder verder uitgewerkt. Daar waar directe links met het theoretisch kader zichtbaar zijn, zullen ze in dit hoofdstuk genoemd worden. Een verdere analyse en verdieping op de resultaten komt in de discussie aan bod.

5.1 ERKENNING IS BEVESTIGEN DAT HET GEWELD PLAATSVOND

“Het belangrijkste is gehoord en geloofd te worden, en dat is gewoon jarenlang niet gebeurd” (R1).

Getroffenen van geweld in de jeugdzorg vertellen gehoord en geloofd te willen worden in wat ze meemaakten in de jeugdzorg. Uit de thematische analyse kwam ‘bevestiging van aangedaan leed’ als eerste thema naar voren in erkenning. Wat dit precies betekent en hoe dit vorm krijgt, komt hieronder aan bod.

Om tot erkenning te komen, zoeken getroffenen allereerst bevestiging van het plaatsgevonden geweld. Dit lijkt belangrijk om de schuld niet langer bij zichzelf te leggen en om de samenleving te informeren en te veranderen. In de maatregelen die volgen op het toegeven van de gemaakte fouten, wensen getroffenen iets terug te zien van de doorwerking van het leed dat zij ervaren in hun leven en wensen ze (politieke) acties die de jeugdzorg blijvend kunnen beschermen.

5.1.1 Toegeven dat er geweld plaatsvond

“We hoeven niet meer te zwijgen. Dat is eigenlijk voor de slachtoffers toch wel het grootste punt. Het verdriet ook, maar het zwijgen... Je mocht er nooit over praten” (R5).

Uit de eerste associaties die respondenten noemen rondom erkenning, wordt duidelijk dat erkenning in de eerste plaats gaat om het toegeven dat er geweld plaatsvond. R5 beschrijft in bovenstaand citaat hoe het geweld eerst nooit benoemd werd: er werd over gezwegen. Jarenlang hebben getroffenen van geweld in de jeugdzorg zich niet gezien gevoeld, doordat er niet over gesproken werd in de samenleving (R1, R2, R3 en R5). Ze geven aan hoe belangrijk het is dat eindelijk bevestigd werd dat ze slachtoffer waren van geweld in de jeugdzorg. *“Dat duidelijk is dat er inderdaad wel dingen gebeurd zijn die niet kloppen”* (R2). R3 vertelt zich vooral erkend te voelen in de financiële tegemoetkoming van 5000 euro, omdat hij in de begeleidende brief las dat hij geloofd werd. Eindelijk kreeg hij bevestiging: *“Die man zit geen onzin te vertellen”* (R3).

Voor bevestiging dat het geweld plaatsvond zijn anderen – in dit geval in de eerste plaats instituties – nodig die erkennen dat het geweld plaatsvond. Eerst sprak niemand over het geweld in de jeugdzorg en was het iets waar getroffenen in hun privéleven mee moesten dealen. Erkenning door instituties in het publieke domein kan gezien worden als een gebaar om de getroffenen terug te verwelkomen in de samenleving (Reemtsma, 1996 in Van Dijk, 2009). Als instituties bevestigen dat geweld plaatsvond, wordt het slachtofferschap iets wat in

het publieke domein recht van bestaan krijgt. Zo kan het gesprek geopend worden en kunnen er maatregelen opgesteld worden om tot erkenning te komen voor de groep. Bevestiging dat het geweld plaatsvond gaat dus vooraf aan, en is voorwaarde voor, verdere erkenning.

5.1.2 Bevestigen dat de schuld niet bij de getroffen en ligt

Het rapport van commissie De Winter wordt door vele respondenten ervaren als een moment van erkenning (R1, R2, R3, R6, R7 en R9). Het rapport toont aan hoe omvangrijk en systematisch het geweld was dat in de jeugdzorg plaatsvond. Het bevestigt hiermee de geweldservaring van de getroffen en. Het is interessant dat dit getroffen en helpt om niet langer zichzelf de schuld te geven: *“voor de meeste mensen is die erkenning het belangrijkste geweest van ‘jullie waren niet fout, zij waren fout’”* (R1). Vele getroffen en hadden het gevoel dat zij misschien ook lastig waren en dat het hun eigen schuld was dat ze het geweld meemaakten (R1 en R9). Door van instituties te horen dat er inderdaad op grote schaal geweld plaatsvond in de jeugdzorg, helpt dit de getroffen en inzien dat het niet hun schuld is dat ze dit meemaakten. Het lag aan het systeem. Hun geweldservaring staat niet op zichzelf, maar werd onderdeel van een collectief verhaal van mensen die geweld meemaakten in de jeugdzorg. R7 noemt: *“Ik kende mijn verhaal, ik kende wat verhalen van mensen waar ik vroeger mee op de groep had gewoond. Maar verder... Wist ik veel”*.

Bekendheid over de omvang van het geweld verlegt de schuld naar het jeugdzorgsysteem en bevrijdt getroffen en van een gevoel dat ze zelf lastig waren geweest. Immler (2022) noemt hoe bekendheid van het leed in het publieke domein een taal geeft aan de ervaring. *“Zonder deze taal ‘bestaat’ een misstand niet, zelfs niet voor de betrokkenen zelf”* (ibid., p.29).

5.1.3 Bevestigen dat het leed een leven lang voortduurt

Hoewel het rapport De Winter een belangrijk moment was voor getroffen en om zich erkend te voelen in hun ervaring, is er voor erkenning meer nodig. In de gesprekken benadrukken respondenten hoe het geweld in de jeugdzorg vaak levenslang effect heeft (R2, R5, R6, R7, R8 en R9). De gevolgen van geweld in de jeugdzorg houdt niet op wanneer de getroffen en uit de jeugdzorg komen, *“daar doe je je hele leven over”* (R9). Er is daarom een verlangen onder getroffen en om het voortdurende leed terug te zien in de erkenning van instituties. Een voorbeeld dat deze behoefte kan illustreren, is de onvrede over de financiële tegemoetkoming van 5000 euro. Hoewel de financiële tegemoetkoming voor een enkeling erkenning gaf omdat hij eindelijk geloofd werd, is het interessant dat de meeste respondenten aangaven zich juist

miskend te voelen door het bedrag. Voor hen leek het bedrag voor iets anders te staan; ze werden weliswaar geloofd, maar ze zagen geenszins hun ervaren leed terug in het bedrag. R7 zegt enorm gefrustreerd te zijn over het bedrag en het als een ‘fooi’ te ervaren. R7 vervolgt:

Dat het totaal niet in verhouding staat tot de financiële schade die ik heb opgelopen in de zin van dat ik niet voldoende de kans heb gehad om te studeren, niet de juiste zorg heb gehad, waardoor ik ook niet later in de tijd nog heb kunnen gaan studeren.

De 5000 euro staat niet in verhouding tot het gemis aan studie en het gebrek aan passende zorg. Ook R5 voelt zich afgeserveerd met de 5000 euro die nooit in verhouding staat tot de pijn die R5 voelt doordat hij niet heeft kunnen werken en straks zonder pensioen zit. Het geweld heeft in de rest van het leven effect op de sociaaleconomische mogelijkheden en het mentale welzijn van getroffen en. Ook hierin willen ze gezien worden. Dit bevestigt het transformatieve erkenningskader dat stelt erkenning ook iets moet betekenen in de sociaaleconomische positie van getroffen en (o.a. Immler, 2022; Laplante, 2013; Gready & Robins, 2014). Dit zagen getroffen en onvoldoende terug in de financiële tegemoetkoming van 5000 euro.

Het is interessant op te merken dat sommige getroffen en de 5000 euro uiteindelijk wel gebruikten om hulp te zoeken in het alternatieve zorgsysteem (R9). Hieruit blijkt de veerkracht van de doelgroep zelf: sommigen gebruikten het geldbedrag om zelf de zorg te bekostigen die ze nodig hadden om de doorwerking van het leed aan te pakken en te verwerken.

In de interviews komt terug hoe de groep niet alleen in geld zoekt naar erkenning van hun voortdurend leed, maar dat ze ook wensen dat het zorgsystemen beter toegerust is op hun behoeftes. Als gevolg van het geweld hebben getroffen en specifieke zorg nodig die er vaak niet is. R2 beschrijft:

Ik denk wel dat het erkenning kan geven als je vastloopt in je leven door wat je hebt meegemaakt in je instelling, pleeggezin. Maakt niet uit welke doelgroepen we het allemaal over hebben. Maar dat je dan wel weet waar je terecht kan voor een luisterend oor. Door mensen die weten waar je het over hebt en die dat ook kunnen zeggen. Als jij dus professionele hulp zoekt, kun je de beste daar of daar zijn. Als je gewoon bij de huisarts komt, die zeggen van: “ja dat weet ik niet”.

De reguliere zorg blijkt vaak niet toereikend voor de groep die geweld meemaakte in de jeugdzorg. Lange wachtlijsten (R1), huisartsen die zich geen raad weten (R2), verkeerde

psychische ziektes gediagnosticeerd krijgen (R5 en R7), therapeuten die het te complex vinden (R7) of te weinig gevoeligheid voor de triggers van de doelgroep (R2). Getroffenen zien hier een rol voor instituties om hen te helpen aan passende zorg te komen. Dat draagt bij aan erkenning.

De behoefte aan betere zorg is niet alleen voor henzelf, het gaat ook om meer bewustwording in de samenleving. R4, R5, R7 en R8 gaven aan dat er in de samenleving veel meer kennis nodig is over chronisch trauma. Zowel in de jeugdzorginstellingen, als in andere zorginstellingen kan dit bijdragen aan eerdere signalering en betere omgang met het trauma (R7 en R8). Daarnaast wordt het geweld nog te vaak gezien als individueel en geïsoleerd incident, terwijl het bij getroffenen van geweld in de jeugdzorg vaak gaat om levenslang trauma:

Dus niet een plotselinge gebeurtenis als trauma, waar EMDR dan misschien goed bij past. Maar echt die langdurige verwaarlozingen, langdurige emotionele, langdurig geweld wat je hebt meegemaakt. Je langdurig onveilig voelen. (R8)

Door meer kennis over chronisch trauma dat ontstaat in iemands jeugd, kan de zorg verbeterd worden en beter aansluiten op het specifieke leed van de getroffenen van geweld in de jeugdzorg. R4 beschrijft hoe dit de getroffenen helpt te begrijpen wat hun trauma inhoudt en dit kan weer helpen om verbinding te vinden met mensen om hen heen. Goede zorg kan de sociaaleconomische positie van getroffenen verbeteren (Laplante, 2013) en bijdragen aan erkenning in de privésfeer door meer begrip voor en betere communicatie over hun eigen trauma (Honneth, 1995).

5.1.4 Bevestigen van het leed in samenleving

Hoewel het rapport De Winter getroffenen initieel een gevoel van erkenning gaf, vielen de consequenties en duur van de aandacht voor het geweld de getroffenen enorm tegen. *“De commissie De Winter heeft een gedegen onderzoek gedaan. Ja en hij heeft ook goed geluisterd naar datgene wat ons allemaal is overkomen. Vanuit de politiek had hij alleen veel meer aanslag moeten krijgen”* (R6). Hoewel het rapport op het moment dat het uitkwam voor velen als erkenning voelde, hadden getroffenen verwacht dat dit zou leiden tot veel meer aandacht in de samenleving. Volgens R2 hielden de erkenningsmaatregelen te snel weer op en werd de groep na een aantal jaar weer vergeten. Dit gevoel delen respondenten (R5, R6, R7 en R9).

Getroffenen van geweld in de jeugdzorg vinden het belangrijk door de samenleving gezien te worden, omdat dit druk helpt zetten op het veranderen van de misstanden in de

jeugdzorg (R2 en R6). De toeslagenouders zijn het bewijs dat zichtbaarheid vanuit de samenleving helpt om slachtoffergroepen op de politieke agenda te krijgen. *“Voor de toeslagenouders is van alles geregeld, voor ons is het niks”* (R7). R7 zegt hoe de toeslagenouders enorme aandacht kregen in de media en hoe er toen van alles mogelijk was vanuit de politiek om deze mensen tegemoet te komen. Hieruit blijkt de macht van media om onrecht in de samenleving aan de kaak te stellen (Bogart, 2000). Getroffenen willen niet enkel erkend worden in hun eigen leed, ze willen ook dat de samenleving zorgt dat toekomstige misstanden in de jeugdzorg voorkomen worden. Dit sluit aan bij wat Immler (2020) noemt in het kader van transformatieve erkenning; voor transformatie moet niet enkel het slachtoffer in relatie tot het instituut verschijnen, maar dient de hele samenleving betrokken te worden.

Terugkomend op financiële tegemoetkoming, lijkt de onvrede van getroffenen van geweld in de jeugdzorg te zijn versterkt doordat andere slachtoffergroepen veel hogere compensaties kregen van de overheid. De toeslagenouders en mensen die seksueel misbruik meemaakte in de kerk kregen een veel hoger bedrag (R2, R4 en R7). *“Bij de toeslagenouders doen ze het [tegemeetkomen in de werkelijke schade] wel. Dat ik denk, sorry, en wat zijn zij meer dan ik?”* (R7). Het lage bedrag in vergelijking met andere uitgekeerde bedragen geeft getroffenen een gevoel minder serieus te worden genomen in vergelijking met andere slachtoffergroepen in de samenleving (R2, R4 en R7). De ongelijkwaardige behandeling door de overheid in vergelijking met andere slachtoffergroepen is een alternatieve verklaring voor de bevinding dat veel respondenten aangaven zich miskend te voelen in de financiële tegemoetkoming van 5000 euro. In de sfeer van respect – waar mensen zich in het publieke domein erkend willen voelen in hun gelijkwaardigheid – voelen getroffenen van geweld in de jeugdzorg zich miskend doordat andere slachtoffergroepen meer geld kregen dan zij. De overheid zou alle burgers gelijk moeten behandelen (Honneth, 1995) en dat deed ze hier niet.

5.2 ERKENNING VRAAGT OM INLEVING IN DE GETROFFENEN

“De overheid hoort te weten, hoort dat te weten, om erachter te komen wat voor soort erkenningsmaatregelen aansluiten bij de belevingswereld van de lotgenoten” (R8).

Aansluiten bij de belevingswereld van de doelgroep is essentieel om erkenning betekenisvol te maken voor getroffen en van geweld in de jeugdzorg en kwam als tweede thema uit de analyse. In de interviews komt het belang en de betekenis hiervan op verschillende manieren terug in de manier hoe de overheid getroffen en tegemoet treedt.

De taal die de overheid gebruikt, sluit vaak niet goed aan bij de ervaringen van getroffen en, wat de betekenis van erkenning voor deze groep belemmert. Daartegenover staan empathische ontmoetingen tussen overheidsfunctionarissen en getroffen en, die juist momenten van erkenning kunnen creëren. Daarnaast hebben sommige getroffen en van geweld in de jeugdzorg te maken met stereotype beeldvorming als 'slachtoffer', wat hen belemmert in het behouden van regie over hun eigen narratief en in het worden gezien in hun multidimensionaliteit. Deze bevindingen worden hieronder nader toegelicht.

5.2.1 In taal

In de interviews kwam terug hoe de taal van de overheid vaak problematisch is om tot betekenisvolle erkenning te komen voor de groep getroffen en. Zo blijkt dat de term 'jeugdzorg' door de overheid werd gebruikt, maar hoe een deel van de doelgroep zich niet aangesproken voelt in deze benaming. R2 zegt hierover:

Dat 'jeugdzorg' niet de lading dekte. Ik denk dat de overheid gewoon het wel goed bedoeld heeft. (...) Dan hadden ze zelf ook al van die processen gehad vanachter een bureau, dus dat zal ook tellen en dat ze dachten van 'ja, dat is een leuke term'. Zonder het goed te overzien. (R2)

R2 vult aan:

Als je het woord 'jeugdzorg' zegt, dan denken mensen ook altijd gewoon aan instellingen en pleeggezinnen. Dan denk je niet aan LVB-jongeren. Dan denk je niet aan jeugd-GGZ. Dan denk je niet aan doven en blinden. Dus dan ja, is het ook niet echt een excuus naar iedereen. (R2)

Al in het aanspreken van de groep getroffenen blijkt een deel van de doelgroep te zijn misgelopen. Het rapport De Winter laat zien dat de overheid de gehele doelgroep in gedachten had toen ze excuses maakte en verdere maatregelen opstelde (De Winter et al., 2019). Echter, als iemand zich niet aangesproken voelt, zal een excuus niet aankomen (R1, R2 en R6). Goedbedoelde pogingen tot erkenning zullen dan geen betekenis hebben voor de mensen die zich niet in de taal herkennen. R2 doet het voorstel dat “*jeugdhulp*” een beter gekozen term was geweest waar zij zich wel in thuis had gevoeld. In een later gesprek zegt R7⁴ dat “*jeugdzorg met verblijf*” geschikter was geweest. Zoals ook Rosa (2016) schrijft, is een gemeenschappelijke taal nodig om elkaar te kunnen ontmoeten en is dit een voorwaarde om tot begrip en erkenning te kunnen komen.

Naast dat getroffenen zich vaak niet gezien voelen in de gebruikte taal van de overheid, wordt er in de politiek soms ook taal gebruikt om de werkelijkheid te verdraaien. Daarmee wordt erkenning niet alleen betekenisloos, het maakt dat getroffenen zich zelfs verder miskend voelen. R5 en R7 vertellen hoe enkele ministers op 20 februari 2020 volgens hen stonden te liegen. De ministers beweerden dat de maatregelen in samenspraak met lotgenotenorganisaties waren opgesteld, maar volgens de getroffenen was dit niet het geval. R5 zegt: “*dat zijn we dus niet en dan staat ie gewoon voor de Tweede Kamer dat te vertellen...*”. Hierin voelden ze zich miskend door de overheid die beweerde hen wel te hebben betrokken. R7 vertelt dat de overheid hier doelde op een enquête die ze hadden uitgezet onder getroffenen, maar hoe deze vol suggestieve vragen zat:

Er zitten vragen bij als: ‘Wil je één bedrag voor iedereen’ zoiets. (...) En met dat in mijn achterhoofd denk ik: nou, weet je, als iedereen een mooi bedrag krijgt, dat zou wel fijn zijn voor alle mensen. En vervolgens staat er dan ‘de lotgenoten’, dat je denkt, en wie hou je nu voor de gek? (R7)

In bovenstaand fragment doelt R7 op de 5000 euro die als één bedrag voor alle getroffenen van geweld in de jeugdzorg beschikbaar kwam. Dit was een laag bedrag in vergelijking met eerdere bedragen die werden uitgekeerd aan andere slachtoffergroepen. Omdat de vraag slechts antwoord vroeg op de wenselijkheid van één bedrag voor iedereen, was het niet duidelijk welk bedrag iedereen dan zou krijgen. R7 voelde zich voor de gek gehouden toen dit maar 5000 euro bleek te zijn. Dit illustreert hoe getroffenen van geweld in de jeugdzorg erkenning zoeken in een taal die hen de ruimte geeft om hun eigen beleving uit te drukken.

---

⁴ Dit gesprek is niet opgenomen en was geen officieel interview.

Alleen dan kan erkenning werkelijk betekenis krijgen.

De miskennis die getroffen en van geweld in de jeugdzorg hebben ervaren door verkeerde of verdraaide taal van de overheid, laat zien dat erkenningspogingen nog te vaak top-down plaatsvinden (Gready & Robins, 2014). De overheid bepaalt de taal, en getroffen en moeten zich daaraan aanpassen (ibid.). Dit leidt ertoe dat getroffen en afhaken, omdat ze zich niet aangesproken voelen of zelfs bedrogen door een taal die hun ervaringen niet weerspiegelt. Getroffen en van geweld in de jeugdzorg verlangen dan ook dat de overheid veel meer aansluit bij de beleving en taal van de doelgroep zelf.

5.2.2 Met empathie

R8 haalt aan hoe de systeemwereld van de instituties en de belevingswereld van de doelgroep te ver uit elkaar liggen en hoe de belevingswereld van de getroffen en veel prominenter aanwezig had moeten zijn in de wijze waarop de overheid vormgaf aan de erkenningsmaatregelen. R9 geeft een voorbeeld waaruit dit blijkt:

En toen had iemand geschreven naar de organisatie: 'Beste Mensen, ik leef van een uitkering, kan ik niet gewoon mijn reiskosten vergoed krijgen? Lijkt mij handiger.' Ja. En toen schreef die man terug, nou, een ambtenaar natuurlijk. Ja, ja, ja. 'Nou, dat is goed voor deze keer, maar dan moet je wel je cadeaubon terugsturen'.

De belevingswereld van de getroffen en van geweld in de jeugdzorg en de systeemwereld van de overheid liggen soms ver uit elkaar; zo kan het gebeuren dat iemand die in een uitkering zit, zijn VVV-cadeaubon, als bedankje van de overheid, weer moet inleveren omdat hij zijn reiskosten vergoed kreeg.

In de interviews kwamen er echter ook voorbeelden voorbij waarbij getroffen en wel empathisch bejegend werden door individuen binnen de overheid. R3 zegt "Dat deze ambtenaren het serieus namen (...) Ja, dat heeft mij goed gedaan". Getroffen en vertellen hoeveel het kan betekenen als iemand binnen een instituut echt luistert en serieus neemt wat ze te vertellen hebben.

De empathische interacties lijken momenteel vooral afhankelijk van de goede intenties en initiatieven van enkele individuen binnen het instituut. Inleving van instituties in getroffen en creëert de mogelijkheid om nieuwe relaties aan te gaan met elkaar (Gready & Robins, 2014). Dit draagt bij aan betekenisvolle erkenning voor getroffen en van geweld in de jeugdzorg. Empathische interacties geven getroffen en meer vertrouwen dat een instituut serieus neemt wat hen overkomen is.

5.2.3 Met oog voor de multidimensionaliteit van getroffen

Uit paragraaf 5.1 blijkt dat het bevestigen dat het geweld heeft plaatsgevonden, getroffen helpt van hun schuldgevoel af te komen, begrip te krijgen uit hun omgeving en voorwaarde is om tot acties te komen in het publieke domein. In een aantal interviews komt er echter ook een mogelijke keerzijde naar boven. Als in de samenleving bekend wordt dat het geweld plaatsvond, zal dit in de media al snel leiden tot een specifiek beeld van ‘het slachtoffer’. Daar moeten getroffen zich vervolgens toe verhouden. R9 reageert op de documentaire ‘Blijvend vertellen’ - die werd gemaakt als erkenningsmaatregel door de overheid - en zegt hier het volgende over:

Een stereotype, ja. De meeste mensen hebben geen tanden. Sorry. Dus daarmee wordt ook weer opnieuw een soort beeld neergezet. Waar zeker niet iedereen zich in kan vinden. Nee, het is gewoon een herhaling. Ik kan mij daar toch niet mee identificeren? Sorry, hoor. Maar dat kan toch niet? (R9)

R9 vertelt hoe zij het gevoel had dat er een heel eenzijdig beeld werd neergezet van wie een getroffen van geweld in de jeugdzorg zou zijn. Volgens haar werd er een beeld neergezet als mensen die geen tanden zouden hebben en zielig zouden zijn. Hoewel R9 verderop noemt dat dit beeld misschien een percentage van de getroffen behelst, kan R9 zich er totaal niet in vinden. Hieruit klinkt haar weerzin zich te moeten voegen in een eenzijdig beeld van slachtofferschap. Ook R2 vertelt het gevoel te hebben zich te moeten verhouden tot een beeld van slachtofferschap:

Ik woon in een vrij klein dorp en als je dan met je gezicht op tv bent geweest met zo 'n verhaal heb je toch wel. Loop je het risico om een stempel te krijgen. Ik heb toch wel zo 'n gevoel van, ik wil zelf kunnen bepalen wie ik iets vertel en wie niet. (R2)

R2 koos er bewust voor haar verhaal anoniem te doen om te voorkomen een stempel te krijgen van de mensen uit haar dorp.

Deze voorbeelden lijken erop te wijzen dat bekendheid geven aan dat wat gebeurd is, kan leiden tot een beeld van slachtofferschap in de samenleving waar getroffen zich toe moeten verhouden. Dit kan lastig zijn omdat ze zich er niet in herkennen of omdat het te eenzijdig is (Van Dijk, 2009). Getroffen willen zelf de regie behouden om hun eigen slachtofferschap vorm te geven. Dit ziet er voor iedereen anders uit en een stereotyperend beeld in de samenleving kan hierbij in de weg zitten.

5.3 ERKENNING VRAAGT OM BETROKKENHEID VAN DE DOELGROEP

Respondenten gaven aan betrokken te willen worden in erkenningsprocessen van de overheid en kwam als derde thema uit de analyse. Uit voorbeelden blijken getroffen en zich echter vaak miskend te hebben gevoeld in hun betrokkenheid bij overheidsprocessen. Hoewel een enkeling zich gezien voelde in het proces, voelden de meesten zich niet voldoende betrokken als gelijkwaardige deelnemers met waardevolle expertise. Tot slot lijkt het vertrouwen van sommige getroffen van geweld in de jeugdzorg al zo beschadigd dat ze überhaupt niet meer betrokken willen worden. Hieronder wordt verder toegelicht hoe betrokkenheid vorm kreeg en hoe betrokkenheid door instituties betekenis kan krijgen voor de groep getroffen.

5.3.1 Als gelijkwaardige

R9 beschrijft wat voor gevoel de afwezigheid van echte betrokkenheid gaf bij getroffen van geweld in de jeugdzorg:

Dat die ook hier weer onderaan de ladder bungelen, 'mag ik meepraten, mag ik meedoen?' En dat is nog steeds niet aan de hand, dat je mag meedoen, meepraten. Het is weer van, alsof jij wordt genodigd, de rest zit in een stoel en jij mag op een klapstoeltje ernaast zitten om je ervaringen te vertellen.

Uit bovenstaand fragment spreekt de wens om als gelijkwaardig deelnemer mee te doen aan erkenningsprocessen van de overheid. Niet op een klapstoel, maar aan tafel waar iedereen gelijk gehoord wordt. Ook R5 zegt vaak het gevoel te hebben gehad er voor spek en bonen bij te hebben gezeten. Over zijn aanwezigheid bij het erkenningsproces van de overheid zei hij het volgende:

Oké, dan doen we alleen maar koffie schenken. En thee. En dan hou je je mond dicht. Dan is dat een afspraak. Maar dat is het dus niet. Want je komt aan tafel te zitten. Dus dan mag je daar toch je ding over zeggen.

R5 werd uitgenodigd voor het erkenningsproces van de overheid en had daardoor de verwachting dat hij ook gehoord zou worden in het proces. Het frustreerde hem des te meer toen dit niet zo bleek te zijn.

Echter, niet iedereen voelde zich miskend in de betrokkenheid door de overheid. R2 voelde zich *wel* gehoord:

Natuurlijk kan niet altijd alles voor iedereen worden uitgevoerd. Dat verwacht denk ik ook niemand. Ja, maar er wordt dan wel geluisterd en als iets niet kon ook van 'dat

kan niet omdat puntje puntje puntje' niet van 'goh, hou je kop is', maar ook gewoon waarom het niet kan, zeg maar.

Voor R2 is het belangrijk dat er uitleg wordt gegeven waarom sommige input wel of niet gebruikt wordt. Het lijkt belangrijk om duidelijk te maken wat de getroffen en van de betrokkenheid kunnen verwachten, hoe dit vorm krijgt en wat er met hun input gebeurt.

Uit deze bevinding blijkt betrokkenheid op zichzelf nog niet betekenisvol. Dit toont aan dat er voor getroffen en van geweld in de jeugdzorg meer nodig is dan wat Honneth uitwerkt in de sfeer van 'respect' (zie paragraaf 3.2.3): enkel toegang tot erkenningsprocessen is niet voldoende. In de discussie (paragraaf 6.2.2.) zal hier verder op in worden gegaan.

Toegang krijgen tot het proces schept bij getroffen en de verwachting dat er naar ze geluisterd wordt, maar dit bleek te vaak niet te gebeuren. Goede communicatie over de verwachtingen en mogelijkheden van de betrokkenheid, lijkt getroffen en te kunnen helpen om zich meer gelijkwaardig betrokken te voelen. Ze zien dan dat er daadwerkelijk iets verandert in de houding die de overheid inneemt ten opzichte van hen.

5.3.2 Als expert

“Nou ik denk dat er veel meer de kennis aangesproken zou moeten worden van de mensen die het zelf hebben meegemaakt” (R9).

Daarnaast is het voor getroffen en van geweld in de jeugdzorg belangrijk dat ze serieus worden genomen in hun kennis en ervaring. R4 en R7 vertellen hoe fijn het was dat hun expertise werd ingezet en serieus werd genomen door jeugdzorginstellingen: R4 kreeg de vraag input te geven voor een digitaal monument voor de instelling waar ze verbleef en R7 werd gevraagd interviews te verzorgen voor andere professionals om agressie tegen te gaan in het contact met de jeugd. Deze positieve voorbeelden van betrokkenheid laten zien dat getroffen en gevraagd willen worden om input te leveren en gezien te willen worden in hun kennis en ervaring.

Ook een professionele betaling kan helpen getroffen en het gevoel te geven serieus te worden genomen in het erkenningsproces. R7 en R9 vertellen hoe zij zich door de overheid niet serieus genomen voelden doordat ze een vrijwilligersvergoeding kregen. R9 zegt:

In plaats van docent ben je ineens ervaringsdeskundige, en dan mag je een rekeningetje schrijven van, wat was het, 50 euro geloof ik per bijeenkomst. Dat ik dacht: ja, ik zeg nee, of je betaalt mij serieus of niet, dat ga ik echt niet meer doen.

Hier verschijnt opnieuw het verlangen om gezien te worden in meer dan enkel het slachtofferschap. R7 zegt: *“Ik ben gewoon een professional, die toevallig een rugzak met shit heeft, daar kan ik ook niet zoveel aan doen”*. Ze wil niet alleen als slachtoffer gezien worden, maar ook als professional met waardevolle kennis. Door het betalen van een vrijwilligersvergoeding kregen ze het gevoel dat hun kennis minder waard was dan die van andere mensen aan de overheidstafel.

Getroffenen lijken op zoek naar ‘emancipatoire betrokkenheid’ zoals Gready en Robins (2014) dit hebben gedefinieerd. Dit is een vorm van betrokkenheid waarin getroffenen uit hun gemarginaliseerde positie worden gehaald en ze recht van spreken hebben in het erkenningsproces (ibid.). In de betrokkenheid met de instituties zouden getroffenen dan ontvangen worden als gelijke actoren met waardevolle kennis. De discussie (6.2.3) gaat hier verder op in.

5.3.3 Met oog voor degenen die zijn afgehaakt

Tot slot is het belangrijk op te merken dat getroffenen van geweld in de jeugdzorg soms al zijn afgehaakt vóór het erkenningsproces begint. Het vertrouwen in de betrokken instituties is beschadigd door het geweld dat ze meemaakten. Dit kan ertoe leiden dat getroffenen niks meer met het instituut te maken willen hebben.

R9 zegt dat ze überhaupt al was afgehaakt, omdat ze geen vertrouwen meer had daadwerkelijk betrokken te worden door de overheid toen ze hierom gevraagd werd. R9 geloofde niet dat de overheid iets zou doen met haar input en voor ze *“alles weer naar boven moest gaan halen”*, wilde ze dan ook zeker weten dat er serieus mee omgegaan zou worden. Dit wijst erop dat voor sommige getroffenen het vertrouwen eerst hersteld moet worden voor ze bereid zijn in te gaan op een uitnodiging voor betrokkenheid bij erkenningsprocessen. Zoals Rosa (2016) noemt, is het nodig dat zowel de getroffenen als de instituties elkaar vertrouwen om tot een resonante relatie te kunnen komen. Dit is een relatie waarin beide partijen elkaar werkelijk kunnen zien en er mogelijkheid ontstaat voor erkenning. Dus ook het herstellen van het vertrouwen in de instituties moet aandacht krijgen om tot betekenisvolle erkenning te kunnen komen.

Daarnaast komt erkenning voor sommigen te laat om nog betekenis te hebben (R1, R5 en R6). R5 en R6 benoemen hoe bepaalde aspecten, zoals informatievoorziening (R6) of het gehele erkenningsmaatregelenpakket van de overheid (R5), niet meer hoeven; *“het is een gepasseerd station”* (R6).

Tegelijkertijd noemen getroffen en van geweld in de jeugdzorg ook dat het leed nooit verdwijnt, waardoor hulp altijd welkom is. R5 zegt:

Ja, want kijk, misbruik, misbruik, verjaart niet. Dus er zullen altijd weer nieuwe opstaan en daar zullen er ook altijd weer nieuwe opstaan, ook vanuit het verleden hè, die al wat ouder zijn die er ineens tegenaan lopen van verdomme wat mij nu is overkomen. (R5)

Het leed kan tijdelijk weggestopt worden, maar kan onverwacht weer naar boven komen. Als het leed het meest aanwezig is, lijkt de erkenningsbehoefte het grootste. Vaak is dit zo snel mogelijk na het geweld. Dit neemt niet weg dat er altijd momenten in het leven van getroffen en zullen zijn dat ze hernieuwde behoefte kunnen hebben aan erkenning. Het leed duurt namelijk vaak een leven lang.

5.4 ERKENNING IS SYSTEMISCHE VERANDERING

“Mensen kunnen best wel veel verdragen, als het zin heeft gehad. Dat je denkt, oké, dit is mij gebeurd, en ik kan er dat mee, en er wordt naar mij geluisterd, en er verandert iets” (R9).

Het vierde, en laatste thema, uit de analyse is ‘systemische verandering’. Uiteindelijk krijgt erkenning voor getroffenen van geweld in de jeugdzorg werkelijke betekenis als ze zien dat de jeugdzorg verandert.

Zoals R9 in bovenstaand citaat vertelt, kunnen getroffenen van geweld in de jeugdzorg veel verdragen, zolang er iets verandert. Het is vaak niet meer mogelijk om hun eigen leed te verhelpen, maar de structuren waar het geweld in plaatsvond, kunnen wel veranderen. In de ogen van velen is dit onvoldoende gebeurd. Het geweld in de jeugdzorg duurt nog altijd voort en de samenleving kijkt alweer weg.

5.4.1 Blijvende zichtbaarheid

Waar het rapport De Winter toen het uitkwam veel bekendheid kreeg, zegt R2 hoe dit nu alweer verdwenen is:

Want als je nu een willekeurig iemand op straat zou vagen van, commissie De Winter, dan kijken ze je waarschijnlijk aan met zo'n blik van waar heb jij het over. En ik denk dat dat jammer is, want dan is het weer zo'n rapport wat in de la verdwijnt en dan nul punt niks meer van hoort en als erkenningsmaatregelen dan ook niet echt zichtbaar zijn dan ja, dan heb je er niet zoveel aan, of ja, weet niet of je dat kunt zeggen, maar dan is het nog steeds een onzichtbaar iets.

R2, R5, R7 en R9 zeiden dat ze zich eerder erkend voelden door het rapport De Winter, maar dat dit uitdoofde toen bleek dat er niks veranderde. Ze dachten dat als de ernst van het geweld duidelijk werd, de jeugdzorg en de instituties eromheen zouden veranderen. Respondenten spraken hun zorg uit dat we “gewoon over tien, twintig jaar opnieuw een rapport De Winter krijgen” (R7). De groep is gefrustreerd dat het rapport niet tot blijvende zichtbaarheid van de problemen in de jeugdzorg heeft geleid terwijl er zoveel is misgegaan en nog altijd veel misgaat. Dat het Zikos-rapport van Jason Bhugwandass dit jaar uitkwam, bevestigt voor R9 dat er niks wezenlijks veranderd is. Al vijftig jaar wordt er gesproken over hervormingen in de jeugdzorg, maar ook volgens R8 verandert er niks. Hiermee lijkt de trend van geweld in de jeugdzorg (zie paragraaf 2.1.1) te worden voortgezet.

5.4.2 Verandering jeugdzorg

In de interviews gaven respondenten aan zich zorgen te maken over de kinderen die nu en in de toekomst in de jeugdzorg zitten:

Ik maak mij veel drukker over de toekomst van het kind nu. (...) Wie behartigt de belangen onafhankelijk op landelijk niveau, en ik ga mij specifiek op de pleegzorg richten. Wie behartigt die belangen? Weet niet of je de Scorpions kent? The Wind of Change? (...) De toekomst van het kind. Verandering, verandering ten goede van het kind. Ook in jeugdzorg, ook in instellingen. 'De kwetsbaarheid'. (R3)

Hoewel de eerdergenoemde thema's belangrijk zijn om erkenning betekenisvol te maken, blijkt een initieel gevoel van erkenning tenietgedaan te kunnen worden als het geen gevolgen heeft voor de huidige jeugdzorg. Voor getroffenene van geweld in de jeugdzorg kunnen de erkenningsmaatregelen van de overheid niet los worden gezien van systemische verandering. R7 zegt:

Ja, weet je, voor mij persoonlijk is erkenning niet alleen 'sorry, wat vervelend, had niet mogen gebeuren'. Is ook, oké, op het moment dat je dan hebt gezegd dat je het vervelend vindt dat het heeft plaatsgevonden, is ook zorgen dat je vervolgens dingen doet om het te gaan voorkomen. Ja, weet je, die excuses die hebben we op tv kunnen horen. En degenen die in juni 2019 bij de bijeenkomst waren waar Micha de Winter het rapport heeft gepresenteerd aan lotgenoten, hebben we het daar in ieder geval ook kunnen horen. Maar vervolgens alles wat daarna, nou bijna alles wat daarna heeft plaatsgevonden, heeft al die excuses alweer niet gedaan. (R7).

Uit bovenstaand citaat wordt duidelijk hoe het rapport en de excuses eerst als erkenning werden gezien, maar hoe dat verdween toen de praktijk niet veranderde.

Getroffenene kregen van de overheid affirmatieve erkenning, maar zoeken naar transformatieve erkenning (Fraser, 1995). Dan pas krijgt erkenning werkelijke betekenis. Het gaat getroffenene van geweld in de jeugdzorg vooral om de uitkomst van de erkenningsprocedures. Het is belangrijk dat er na excuses wordt ingezet op preventie (R2). Er wordt dan erkend dat de fouten gemaakt zijn en er wordt voorkomen dat het nogmaals gebeurt (R2). Dit gaat niet enkel over het afschaffen van isoleercellen, maar vraagt om een systeemverandering van de hele jeugdzorg en de instellingen (R6). Erkenning betekent dus dat het systeem verandert. De onderliggende structuren moeten blootgelegd worden en dienen veranderd te worden. Werkelijke erkenning blaast 'The wind of change' aan.

6. CONCLUSIE EN DISCUSSIE

In dit hoofdstuk worden de resultaten uit het vorige hoofdstuk verder geanalyseerd. Allereerst wordt er een korte samenvatting van de bevindingen gegeven, vervolgens worden deze resultaten in relatie gebracht met het theoretisch kader. Tot slot worden praktische aanbevelingen gedaan, de beperkingen van dit onderzoek besproken, en suggesties voor vervolgonderzoek gegeven.

6.1 SAMENVATTING BEVINDINGEN

Uit hoofdstuk 5 kwam naar voren hoe instituties aan vier hoofdthema's tegemoet moeten komen om erkenning betekenisvol te laten zijn voor getroffen en van geweld in de jeugdzorg: (1) dat het leed dat ze meemaakten erkend wordt, (2) dat het instituut zich inleeft in de belevingswereld van getroffen en, (3) dat getroffen en gelijkwaardig betrokken worden in erkenningsprocessen en daarin gezien worden in hun expertise en (4) dat het jeugdzorgsysteem veranderd, zodat toekomstige kinderen en jongeren niet hetzelfde kan overkomen. Hier volgt een korte samenvatting van de bevindingen die in hoofdstuk 5 zijn gepresenteerd.

Allereerst willen getroffen en bevestigd worden in het publieke domein dat het geweld inderdaad structureel plaatsvond in de jeugdzorg. Dit helpt hen van hun schuldgevoel af te komen, te zien dat hun individuele ervaring onderdeel is van een collectief verhaal en het opent de mogelijkheid tot verder gesprek in de samenleving en erkenningsmaatregelen. Bevestiging van het leed schept de verwachting dat hier consequenties aan zitten. Allereerst wensen getroffen en gezien te worden in het effect dat het geweld op de rest van hun leven heeft gehad. Dit kan door een financiële compensatie – waarbij 5000 euro ontoereikend is om het geweld te erkennen – en door het aanreiken van passende zorg.

Daarnaast is het voor betekenisvolle erkenning nodig dat er iets gebeurt in de relatie tussen getroffen en en het instituut. De instituties moeten zich inleven in de getroffen en en zouden getroffen en moeten betrekken in erkenningsprocessen. Passende taal, empathische ontmoetingen en vertrouwen helpen om aan te sluiten bij de belevingswereld van getroffen en. Ook wensen getroffen en van geweld in de jeugdzorg gelijkwaardig betrokken te worden in het erkenningsproces. Enkel toegang tot het erkenningsproces is hiervoor niet genoeg. In het proces zouden ze als gelijkwaardige actor betrokken moeten worden, waarin hun expertise gezien wordt.

Tot slot zou erkenning op systemisch niveau moeten betekenen dat de jeugdzorg verandert om te voorkomen dat toekomstige kinderen en jongeren hetzelfde geweld kan

overkomen. Deze voorwaarde voor erkenning overstijgt de individuele en relationele behoeftes en is van wezenlijk belang voor getroffenen van geweld in de jeugdzorg om erkenning betekenisvol te laten zijn.

6.2 IN GESPREK MET HET THEORETISCH KADER

In deze paragraaf wordt expliciet teruggegrepen op het theoretisch kader. Waar het resultatenhoofdstuk al liet zien dat er overeenkomsten zijn met de bevindingen uit het theoretisch kader, gaat deze paragraaf dieper in op dingen die opvallen als de resultaten in gesprek gaan met de fundamentele erkenningstheorie en het transformatieve erkenningskader.

Allereerst wordt ingegaan op hoe de resultaten zich tot de theorie verhouden en wordt er voor zowel de fundamentele erkenningstheorie als voor het transformatieve erkenningskader een tekortkoming uitgelicht die naar voren kwam uit de resultaten. Tot slot wordt een opvallende bevinding toegelicht: in de resultaten kwam een ambivalentie naar voren tussen de wens om als getroffenene van geweld gezien te worden en de manier waarop deze zichtbaarheid tegelijkertijd tot beperkingen leidde.

6.2.1 In gesprek met de fundamentele erkenningstheorie

Voor erkenning van getroffenen van geweld in de jeugdzorg, is het allereerst nodig dat hun geweldservaring in het publieke domein wordt erkend (paragraaf 5.1). Het onderzoeksrapport van commissie De Winter, dat de feiten op tafel legt en brede aandacht in de media kreeg, liet zien dat het geweld inderdaad structureel plaatsvond en gaf initiële erkenning. Uit de resultaten bleek dat dit als betekenisvol werd gezien door respondenten. Dit bevestigt de theorie van Honneth (1995) dat een mens, naast erkenning in de privésfeer, erkenning in het publieke domein wenst te krijgen.

De manier hoe Honneth (1995) de publieke erkenning uitwerkt, blijkt echter op een aantal punten tekort te schieten. De belangrijkste kritiek werd al in het theoretisch kader ondervangen: zijn theorie besteedt te weinig aandacht aan de keerzijde van identiteitserkenning (zie 3.2.6) en vergeet de sociaaleconomische, politieke en systemische dimensie (zie 3.2.7).

Uit de resultaten kwam er daarnaast nog een concreet punt van kritiek naar voren op de theorie zoals Honneth (1995) die uitwerkt. Volgens Honneth (1995) betekent erkenning in de sfeer van respect dat elk mens op gelijke manier toegang moet hebben tot democratische processen in de samenleving. Uit de bevindingen blijkt echter hoe toegang tot het erkenningsproces niet voldoende is voor de ervaring van betekenisvolle erkenning. Door uitgenodigd te worden, ontstaat bij getroffenen de verwachting dat ze mogen meepraten. Als de machtsrelatie ongelijk blijkt en getroffenen er slechts als toehoorder bij zitten, voelen ze zich opnieuw miskend in het erkenningsproces. De sfeer van respect besteedt dan te weinig

aandacht aan wat het inhoudt om als gelijkwaardig burger toegang te krijgen tot democratische processen. Het gaat er te gemakkelijk vanuit dat deelname aan een proces op zichzelf al tot betekenisvolle erkenning kan leiden, terwijl uit de resultaten (zie 5.3) blijkt hoe betrokkenheid zonder verandering van machtsdynamiek, eerder tot een ervaring van miskenning zal leiden. Hiermee benadrukt dit onderzoek de kritiek van Fraser dat de theorie van Honneth (1995) te weinig aandacht besteedt aan de machtsrelaties die een onmiskenbare rol spelen in erkenning door instituties.

6.2.2 In gesprek met het transformatieve erkenningskader

Voor getroffen en is de betekenis van publieke erkenning vooral dat het onrecht gezien wordt en dat dit aangepakt wordt. Het transformatieve erkenningskader blijkt geschikt om de betekenis van erkenning voor getroffen en van geweld in de jeugdzorg te duiden. Dit kader besteedt aandacht aan de sociaaleconomische dimensie, inleving van instituties in getroffen en, de manier van betrokkenheid en het onderliggende onrecht – allen thema's die, zo leerden de resultaten beschreven in het vorige hoofdstuk, erkenning betekenisvol maken voor de groep. Ook bleek het onderscheid tussen affirmatieve- en transformatieve erkenning nuttig om de reactie van getroffen en op de erkenningspogingen van de overheid – zoals de excuses en het onderzoeksrapport – te interpreteren. Het onderzoeksrapport De Winter, dat de systematische geweldservaring bevestigt, is een affirmatieve vorm van erkenning (Fraser, 1995). Hoewel het de geweldservaring erkent, betekent dit nog niets voor betekenisvolle erkenning van de sociaaleconomische gevolgen, de relatie van de getroffen en tot het instituut of het huidige jeugdzorgsysteem. Juist het aanpakken van die aspecten zijn voor getroffen en belangrijk om erkenning betekenisvol te maken. Daarvoor moet ook de sociaaleconomische positie, de relatie tot het instituut en de jeugdzorg transformeren. Erkenning van geweld in de jeugdzorg krijgt pas echt betekenis voor getroffen en van geweld in de jeugdzorg als het transformatieve erkenning is.

Het transformatie erkenningskader wordt echter op een punt tegengesproken door de resultaten; waar het kader de nadruk legt op het proces (Gready & Robins, p.340), laten de resultaten zien hoe vooral de transformatieve uitkomsten van belang zijn voor getroffen en van geweld in de jeugdzorg. In het proces kunnen erkennende momenten voorkomen – bijvoorbeeld in een empathische interactie, een moment van bevestiging van het leed of betrokkenheid – maar uiteindelijk gaat het de groep om wat er uit het proces van erkenning komt. Pas als de praktijk laat zien dat er passende zorg is, dat er begrip is vanuit de samenleving en dat de jeugdzorg veranderd is, krijgt erkenning werkelijke betekenis. Het

vooropzetten van het proces in de theorie van Gready en Robins (2014) leidt hier tot een theoretische benadering, die in de praktijk onvolledige aansluiting vindt. Hoewel het proces onmisbaar is voor het bereiken van de transformatieve erkenning – en hierin is de theorie van Gready en Robins (2014) goed te volgen – gaat het uiteindelijk om de uitkomsten.

Getroffenen van geweld in de jeugdzorg zetten de transformatieve uitkomsten centraal om tot betekenisvolle erkenning te komen.

6.2.3 Opvallende bevinding: Ambivalentie in erkenning slachtofferschap

Een opvallend resultaat is de ambivalentie rondom slachtofferschap, die zichtbaar werd in de resultaten. Waar paragraaf 5.1 liet zien hoe getroffenen zoeken naar bevestiging van hun slachtofferschap in het publieke domein, liet paragraaf 5.3 zien dat deze bevestiging ook een keerzijde kent. Sommige getroffenen gaven aan het gevoel te hebben zich plots tot een beeld van slachtofferschap te moeten verhouden waar ze zich niet bij thuis voelden. Ze spreken een behoefte uit zelf regie te houden en willen niet door de buitenwereld gebrandmerkt of gereduceerd worden tot ‘slachtoffer’. Ze geven aan dat het voor hen van belang is controle te houden over wie ze wel of niet iets vertellen over wat ze meemaakten in de jeugdzorg.

Butler (2005) is hier verhelderend; erkenning is niet altijd een middel voor positieve zelfontwikkeling, het brengt ook sociale controle met zich mee. De erkenning van het slachtofferschap creëerde naast begrip vanuit de samenleving en de mogelijkheid tot verdere erkenning, ook een keurslijf, een dwingende sociale macht. Een deel van de identiteit van getroffenen werd uitvergroet in de samenleving – in een documentaire zouden ze zielige, tandeloze mensen zijn – en dwong getroffenen zich hiertoe te verhouden (Van Dijk, 2009). Slachtofferschap heeft vaak een associatie met passiviteit en hulpeloosheid, maar veel getroffenen voelen zich helemaal niet zo (ibid.). Hoewel publieke erkenning belangrijk is om een gesprek op gang te brengen en het eigen leed onder ogen te zien, kan het sommige getroffenen ook beperken door het sociale beeld waar ze zich toe moeten verhouden.

De doorwerking van het stigma ‘slachtofferschap’, werd ook duidelijk in hoe de groep de betrokkenheid door de overheid heeft ervaren. Veel getroffenen hadden het gevoel voor spek en bonen betrokken te worden. Ze zaten aan tafel, maar hun stem werd niet serieus genomen. Dit versterkte het gevoel alleen als slachtoffer gezien te worden en niet als volwaardig burger met specifieke expertise. Er lijkt hier sprake van epistemisch onrecht. Epistemisch onrecht is schade die ontstaat als iemand niet gezien wordt in diens kennis door vooroordelen waardoor de kennis minder van waarde zou zijn (Fricker, 2007). Getroffenen van geweld in de jeugdzorg gaven aan hoe ze vaak als ‘ervaringsdeskundige’ aan tafel zaten

voor een vrijwilligersvergoeding. Hiermee impliceert de overheid dat hun kennis van minder waarde is dan de kennis van anderen, de ‘professionals’, aan de overheidstafel. Binnen de groep getroffen van geweld in de jeugdzorg bezitten veel mensen echter relevante kennis en expertise die enerzijds verder reikt dan hun eigen ervaring, terwijl anderzijds in de ervaring zelf ook waarde zit. Immler en Wentholt (2023) stellen voor te spreken van ‘experts van leed en herstel’ om weg te bewegen van het epistemisch onrecht dat verbonden is met ‘ervaringsdeskundigheid’.

Getroffenen willen gewaardeerd worden als uniek mens, die niet gereduceerd wordt tot de geweldservaring. Binnen een groep wil elk mens gezien worden in diens uniciteit; getroffen willen gezien worden in hun multidimensionaliteit. Deze door de respondenten ervaren multidimensionaliteit van de individuele identiteit is een belangrijke bevinding. In de theorieën over erkenning en manieren om erkenning betekenisvol te laten zijn, wordt hier te weinig rekening mee gehouden. Getroffenen van geweld in de jeugdzorg geven te kennen dat ze niet alleen slachtoffer zijn, niet alleen expert op geweld, niet alleen ex-jeugdzorg gebruiker, enzovoorts. Om erkenning van ervaren leed betekenisvol te laten zijn, geven de respondenten aan dat ze in die multidimensionaliteit erkend willen worden. Hierin weerklinkt weliswaar de erkenningsbehoefte in de sfeer van waardering zoals Honneth (1995) die uitlicht, maar ook bij Honneth is geen aandacht voor de multidimensionale identiteit van getroffen.

6.3 CONCLUSIE: 'THE WIND OF CHANGE'

Uit de resultaten komt naar voren dat veel getroffen en van geweld in de jeugdzorg zich, ondanks pogingen van de overheid, veelal niet erkend voelen. Dit sluit aan bij de aanleiding van dit onderzoek dat stelt dat erkenning onvoldoende aansluit bij de belevingswereld van de mensen die erkend dienen te worden. Dit exploratieve onderzoek zette het perspectief van getroffen en van geweld in de jeugdzorg centraal om antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag: 'Wanneer is erkenning betekenisvol voor getroffen en van geweld in de jeugdzorg?'. Aan de hand van negen diepte-interviews en een thematische analyse, kwamen er vier hoofdthema's naar voren die erkenning betekenis geven voor getroffen en van geweld in de jeugdzorg. De resultaten van dit exploratieve onderzoek kunnen hier het volgende antwoord op geven: erkenning is betekenisvol voor getroffen en van geweld in de jeugdzorg als allereerst hun leed bevestigd wordt, instituties zich vervolgens inleven in hun belevingswereld, hun gelijkwaardig en gewaardeerd betrekt in het erkenningsproces en bovenal de onderliggende geweldsstructuren in de jeugdzorg veranderen.

In gesprek met het theoretische kader krijgt het onderzoek wetenschappelijke relevantie door aan te tonen dat erkenning vanuit het perspectief van getroffen en van geweld in de jeugdzorg veel overeenkomsten heeft met transformatieve erkenning. De resultaten van dit onderzoek vullen het belang van transformatieve erkenning verder in en doen hier een aanvulling op. Maatschappelijk kan dit onderzoek ons leren hoe belangrijk het is de jeugdzorg te hervormen om getroffen en van geweld in de jeugdzorg daadwerkelijk te erkennen. Politiek en samenleving hebben hier een rol zich in te zetten om te voorkomen dat dit geweld ooit nog plaats kan vinden.

6.4 AANBEVELINGEN PRAKTIJK

Dit exploratieve onderzoek kan dienen als richtingaanwijzer om erkenningspogingen van instituties beter te laten aansluiten op de behoeftes van getroffen en van geweld in de jeugdzorg.

Allereerst zou het systeem van de jeugdzorg moeten worden aangepakt om geweld in de jeugdzorg voorgoed te voorkomen. In het contexthoofdstuk (zie paragraaf 2.1.1) bleek al hoe geweld in de jeugdzorg van alle tijden is en nog altijd voortduurt. De resultaten bevestigen dit. Het rapport De Winter (2019) deed aanbevelingen over hoe de jeugdzorg aangepakt kan worden om het geweld te verminderen, maar krijgt nog te weinig uitwerking in de praktijk. Rutte-IV kondigde een jaarlijkse bezuiniging op de jeugdzorg aan van 500 miljoen euro (Rijksoverheid, 2024). Hoewel de bezuinigingen een jaar zijn opgeschoven, is er nog geen oplossing voor de geplande bezuinigingen in 2026 (NJI, 2024). Als de problematiek in de jeugdzorg serieus wordt genomen, zou het komend kabinet niet alleen moeten stoppen met bezuinigingen, ze zouden ook veel meer geld moeten uittrekken om de jeugdzorg te hervormen.

Naast het hervormen van de jeugdzorg, zou er meer geld uitgetrokken moeten worden om tegemoet te komen aan de levenslange effecten die veel getroffen en van geweld in de jeugdzorg ervaren. De 5000 euro als individuele vergoeding is ontoereikend om tegemoet te komen aan de erkenningsbehoefte van getroffen en omdat dit bedrag nooit de sociaaleconomische gevolgen die het geweld had kan compenseren. Daarnaast zou in de samenleving meer kennis moeten komen over de gevolgen van chronisch leed om meer begrip te krijgen voor mensen die hiermee te maken hebben en om passende zorg te bieden die aansluit bij het specifieke leed. Verder zou de overheid beter moeten nadenken over gelijke behandeling van al haar slachtoffergroepen om hier een gelijkwaardige behandeling in te garanderen. Het is oneerlijk dat er voor de toeslagenouders nu zoveel meer geregeld is dan voor getroffen en van geweld in de jeugdzorg.

Ook zou meer aandacht besteed moeten worden aan de relatie tussen instituties en de getroffen en van geweld in de jeugdzorg. Dit onderzoek toonde aan hoe de taal en werkwijze van de overheid vaak niet aansluit op de belevingswereld van getroffen en door geweld in de jeugdzorg en hoe dit erkenning in de weg zit. Getroffen en op tijd betrekken en hun daadwerkelijk een stem geven in het erkenningsproces, is een voorwaarde om tot erkenning te komen. Hierbij blijkt een serieuze vergoeding voor de expertise van getroffen en en een eventuele nieuwe benaming als ‘expert van het leed en herstel’ te kunnen helpen om

getroffenen van geweld in de jeugdzorg als gelijke te betrekken in het erkenningsproces.

Tot slot gaat slachtofferschap nogal eens gepaard met negatieve connotaties. Wie als slachtoffer wordt neergezet wordt makkelijk als passief of meelijwekkend gezien. Om getroffenen van geweld te erkennen zou er over deze stereotype beelden moeten worden heengestapt en zou voorkomen moeten worden dat getroffenen gereduceerd worden tot slachtofferschap. We moeten streven naar een humane samenleving waarin elke burger zich als volwaardig en multidimensionaal mens erkend ziet. Hier kunnen we allemaal onze bijdrage aan leveren en het maakt ons allemaal onderdeel van *'The wind of change'*. Niet alleen de instituties, maar ook jij en ik kunnen getroffenen van geweld in de jeugdzorg helpen erkennen.

6.5 BEPERKINGEN ONDERZOEK EN VERVOLGONDERZOEK

Dit onderzoek heeft inzicht verworven in thema's die belangrijk zijn om erkenning betekenis te geven voor getroffen en van geweld in de jeugdzorg. Het is goed te benoemen dat het een kleinschalig en kortdurend onderzoek was en er daarom beperkingen kent. De belangrijkste worden hieronder toegelicht met suggesties voor vervolgonderzoek.

6.5.1 Theoretische populatie

Hoewel de representativiteit van de theoretische populatie relatief hoog was door lotgenotenvertegenwoordigers te interviewen (zie 4.5.2), is het aannemelijk dat een deel van de theoretische populatie buiten beeld is gebleven. Gready en Robins (2014) wijzen erop hoe vaak de meest gemarginaliseerde of meest geraakte mensen buiten beeld blijven. Het is mogelijk dat de respondenten die voor dit onderzoek gesproken zijn, allen een relatief lagere impact hebben ondervonden door het meegemaakte geweld in vergelijking met de gehele groep getroffen en. Zoals ook bleek uit het contexthoofdstuk (zie paragraaf 2.1.2) heeft het meegemaakte geweld bij veel getroffen en een leven lang impact. Het deel van de doelgroep die de meeste impact ervaart, zal minder snel meedoen aan een onderzoek en zijn hier mogelijk buiten beeld gebleven. Zoals R4 noemde heeft de groep die het meeste lijdt, nog "*andere dingen nodig in erkenning*". Dit geeft aanleiding te veronderstellen dat er verschillen zullen zitten in erkenningsbehoeften voor getroffen en die meer impact hebben ervaren van het meegemaakte geweld in de jeugdzorg, dan anderen. Het zou daarom een interessante aanvulling zijn om in vervolgonderzoek in te gaan op de relatie tussen de ondervonden impact van het geweld op iemands leven en de erkenningsbehoeften.

Een andere mogelijke beperking in relatie tot de respondenten uit dit onderzoek, is dat de operationaliseerbare populatie bestond uit mensen die betrokken waren bij het erkenningsproces van de overheid (zie 4.2). Hiermee is mogelijk nog een ander *sample bias* ontstaan (Patton, 2014). In dit onderzoek kwam de wens om betrokkenheid door de overheid in erkenningsprocessen als belangrijke bevinding naar voren. Het is mogelijk dat deze bevinding is gekleurd door de respondenten uit dit onderzoek. Getroffen en die om wat voor reden dan ook geen behoefte hebben aan betrokkenheid bij instituties zijn hiermee buiten beeld gebleven. In vervolgonderzoek zou onderzocht kunnen worden welke redenen getroffen en hebben om mogelijk niet betrokken te willen worden. Dit onderzoek suggereerde al dat het beschadigde vertrouwen in de overheid een drempel kan zijn überhaupt nog betrokken te willen worden.

6.5.2 Perspectief instituut

Dit onderzoek heeft enkel het perspectief van getroffenen van geweld in de jeugdzorg meegenomen. Er kwamen veel suggesties uit voort hoe instituties getroffenen van geweld in de jeugdzorg beter kunnen betrekken in erkenningsprocessen en hoe ze erkenning beter kunnen laten aansluiten op de erkenningsbehoeftes van getroffenen van geweld in de jeugdzorg. In dit onderzoek is echter niet in beeld gekomen welke mogelijke redenen er voor de overheid of andere instituties zijn om erkenningsprocessen aan te pakken zoals ze dit doen. Mogelijke financiële beperkingen of andere belemmeringen zijn hiermee buiten beeld gebleven. Het zou interessant zijn in vervolgonderzoek ook het perspectief van de instituties te betrekken. Dan zouden de erkenningsbehoeftes van getroffenen van geweld in de jeugdzorg in gesprek kunnen gaan met de erkenningsmogelijkheden van instituties om tot meer wederzijds begrip te kunnen leiden.

6.5.3 Erkenning in privésfeer

Dit onderzoek is niet ingegaan op de mate van erkenning die getroffenen ervaren in hun privésfeer. De theorie van Honneth (1995) laat echter zien hoe miskennis in deze sfeer in de weg zit om erkenning in het publieke domein te ervaren en zou daarom verder onderzocht moeten worden. Getroffenen van geweld in de jeugdzorg hebben zich in hun jeugd veelal miskend gevoeld in de sfeer van liefde en ondervinden hier vaak levenslange gevolgen van. Als dit bij getroffenen heeft geleid tot het moeilijker aangaan van nabije en wederkerige relaties met anderen, is het goed mogelijk dat ze zich nooit meer helemaal erkend kunnen voelen. Dit roept de vraag op of instituties getroffenen tegemoet kunnen komen in de volledige erkenningsbehoefte die er ligt. Ze zullen hier mogelijk altijd in tekortschieten. Het is interessant in vervolgonderzoek verder in te gaan op het ervaren gemis in erkenning in de privésfeer. Wat betekent een gemis aan erkenning in de privésfeer voor de mogelijkheden die er bij instituties liggen om getroffenen tegemoet te komen in hun erkenningsbehoefte?

6.5.4 Uitdieping vier erkenningsthema's

Tot slot was dit een exploratief onderzoek naar thema's die erkenning betekenisvol maken voor getroffenen van geweld in de jeugdzorg. Er kwamen vier hoofdthema's naar voren die als voorwaarden gelden om erkenning van betekenis te laten zijn voor getroffenen van geweld in de jeugdzorg. Voor vervolgonderzoek zou het interessant zijn verder in te gaan op de vier thema's die in dit onderzoek naar voren kwamen en te kijken in welke mate voldaan moet worden aan elk van deze thema's om tot betekenisvolle erkenning te komen voor getroffenen

van geweld in de jeugdzorg. Hiervoor zou het interessant zijn te kijken of getroffenen zich bijvoorbeeld erkend voelen als de jeugdzorg serieus wordt hervormd, ook als ze hier nauwelijks bij betrokken worden. De verhoudingen van de thema's en de mate waarin er aan elk van de thema's tegemoetgekomen moet worden, zou verder onderzocht moeten worden.

7. LITERATUURLIJST

- Boeije, H. & Bleijenbergh, I. (2016). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Amsterdam: Boom.
- Bogart, L. (2000). *Commercial Culture: The media system and the public interest*. New York: Routledge.
- Bootsma, H. (2023, 23 oktober). Directeur Jeugdhulp Fryslân: "Oprechte excuses aan slachtoffers Woodbrookers". Omrop Fryslân. Geraadpleegd op 8 mei 2024, van <https://www.omropfryslan.nl/nl/nieuws/1231798/directeur-jeugdhulp-fryslan-oprechte-excuses-aan-slachtoffers-woodbrookers>
- Bughwandass, J. (2024). *Eenzaam gesloten Onderzoek naar de ervaringen van jongeren met ZIKOS*. ExpEx. Geraadpleegd op 10 mei 2024, van [06032024 Jason Gesloten jeugdzorg_drukker2.pdf \(expex.nl\)](https://www.expex.nl/06032024-Jason-Gesloten-jeugdzorg-drukker2.pdf)
- Butler, J. (2005). *Giving an Account of Oneself*. New York: Fordham University Press.
- Cater, Å. K., Andershed, A.K., & Andershed, H. (2016). Victimized as a child or youth: To whom is victimization reported and from whom do victims receive professional support? *International Review of Victimology*, 22(2), 179-194.
- Creswell, J. W., & Miller, G. A. (1997). Research methodologies and the doctoral process. *New directions for higher education*, 1997(99), 33-46.
- De Winter, M., Ruppert, C., Bijleveld, C., Bruning, M., Dekker, J., Hendriks, J., . . . Slot, W. (2019). *Onvoldoende beschermd: Geweld in de Nederlandse jeugdzorg van 1945 tot heden* (onderzoeksrapport), Commissie onderzoek naar geweld in de jeugdzorg.
- Ferraresse, E. (2009). "Gabba-Gabba, We Accept You, One of Us": Vulnerability and Power in the Relationship of Recognition. *International Journal of Critical & Democratic Theory*. 16(4), 604-614.
- Fraser, N. (1995). From redistribution to recognition? Dilemmas of justice in a "post Socialist" age. *New Left Review*, 212, 68-93.
- Fraser, N. (2003). Social justice in the age of identity politics: Redistribution, recognition and participation. In N. Fraser, & A. Honneth (Eds.), *Redistribution or recognition? A political-philosophical exchange* (pp. 7-109). New York: Verso.

- Fraser, N. (2007). Re-framing justice in a globalizing world. In T. Lovell (Ed.) (*Mis*) *recognition, social inequality and social justice* (pp. 29-47). UK: Routledge.
- Fricker, M. (2007). *Epistemic Injustice: Power and the Ethics of Knowing*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198237907.001.0001>
- Garrett, P. M. (2010). Recognizing the Limitations of the Political Theory of Recognition: Axel Honneth, Nancy Fraser and Social Work. *British Journal of Social Work*. 40. 1517-1533. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcp044>
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1965). Discovery of substantive theory: A basic strategy underlying qualitative research. *American behavioral scientist*, 8(6), 5-12.
- Gready, P. & Robins, S. (2014). From Transitional to Transformative Justice: a new agenda for practice. *The International Journal of Transitional Justice*, 8(3), 339-361.
- Hillis, S., Mercy, J., Saul, J. Gleckel, J., Abad, N. & Kress, H. (2016) THRIVES: Using the best evidence to prevent violence against children. *Journal of Public Health Policy* 37 (1), 51–65. <https://doi.org/10.1057/s41271-016-0003-6>
- Honneth, A. (1995). *Struggle for Recognition: The Moral Grammar of Social Conflicts*. Cambridge: Polity Press.
- Huisman, C. (2024, 4 juni). Al eerder meldingen van mishandeling meisje bij Vlaardings pleeggezin: ‘De alarmbellen hadden moeten rinkelen’. *De Volkskrant*. Geraadpleegd op 10 mei 2024, van <https://www.volkskrant.nl/binnenland/al-eerder-meldingen-van-mishandeling-meisje-bij-vlaardings-pleeggezin-de-alarmbellen-hadden-moeten-rinkelen~b50d44b4/>
- Immler, N. (2022). De (dia)logics van erkenning en herstel. *Tijdschrift voor Herstelrecht*, 2(22), 18-36.
- Immler, N. & Wentholt, N. (2023). Herstel als Maatschappelijke Opdracht. Zichtbare Transformatie van Relaties. *Dialogics of Justice*. Geraadpleegd op 16 mei 2024, van <https://dialogicsofjustice.org/2023/10/25/herstel-als-maatschappelijke-opdracht/>

- Immler, N., Wentholt, N., Mulder, E. & Ormskerk, N. (2023). *Evaluatie erkenningsmaatregelen voor slachtoffers van geweld in de jeugdzorg* [Offerte]. Universiteit voor Humanistiek.⁵
- Trouw (2019, 13 juni). *Jeugdzorg heeft mij nooit gevraagd wat ik wilde als kind*. Trouw. Geraadpleegd op 11 april 2024, van <https://www.trouw.nl/nieuws/jeugdzorg-heeft-mij-nooit-gevraagd-wat-ik-wilde-als-kind~b31df168/>
- Jeugdzorg Nederland (2019, 12 juni). *We moeten komen tot een jeugdzorg die beter beschermt*. Geraadpleegd op 2 april 2024, van <https://www.jeugdzorgnederland.nl/actueel/we-moeten-komen-tot-een-jeugdzorg-die-beter-beschermt/>
- Kauhanen, L. & Kaukko, M (2020). Recognition in the lives of unaccompanied children and youth: A review of the key European literature. *Child & Family Social Work*, 25, 875-883.
- Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie, Nederlands Jongereninstituut & de Nationale Jeugdraad (2020, mei). *Kennisagenda: Destigmatisering van kinderen en jongeren met psychische problemen*. Geraadpleegd op 12 augustus 2024, van <https://www.kenniscentrum.kjp.nl/wp-content/uploads/2020/05/Kennisagenda-Destigmatisering.pdf>
- Laplante, L. J. (2013), The Plural Justice Aims of Reparations. Chapter 3, *Transitional Justice Theories*, edited by Susanne Buckley-Zistel, Teresa Koloma Beck, Christian Braun and Friederike Mieth, Routledge, 66-84.
- Lundy, P. & McGovern, M. (2008). Whose Justice? Rethinking Transitional Justice from the Bottom-Up. *Journal of Law and Society*, 35(2), 265-292.
- McQueen, P. (2015). Honneth, Butler and the Ambivalent Effects of Recognition. *Res Publica*, 21, 43–60. <https://doi.org/10.1007/s11158-014-9260-z>
- Mulder, J. D. W. E. (2010). Hoe schadevergoeding kan leiden tot gevoelens van erkenning en gerechtigheid: Lessen uit de praktijk van het Schadefonds Geweldsmisdrijven. *Nederlands Juristenblad*, 84(5), 293-296.

---

⁵ De offerte is niet publieke beschikbaar. Wel in eigen bezit. Het onderzoeksrapport verschijnt op de overheidswebsite begin 2025.

- Mutua, M. (2015). What Is the Future of Transitional Justice? *International Journal of Transitional Justice*, 9, 1-9.
- NJI (2024, 16 april). *Bezuiniging jeugdzorg een jaar uitgesteld*. Geraadpleegd op 10 augustus 2024, van <https://www.nji.nl/nieuws/bezuiniging-jeugdzorg-een-jaar-uitgesteld>
- Orth, U. (2002) Secondary Victimization of Crime Victims by Criminal Proceedings. *Social Justice Research*, 15, 313–325. <https://doi.org/10.1023/A:1021210323461>
- Patton, M. Q. (2014). *Qualitative Research & Evaluation Methods: Integrating Theory and Practice*. New York: SAGE Publications.
- Rijksoverheid (2024, 15 april). *Voorjaarsnota 2024*. Geraadpleegd op 10 augustus 2024, van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2024/04/15/voorjaarsnota-2024>
- Rijksoverheid (2024, 18 april). *ZIKOS-afdelingen in Harreveld en Zetten onder verscherpt toezicht*. Geraadpleegd op 21 mei 2024, van <https://www.igj.nl/actueel/nieuws/2024/04/18/zikos-afdelingen-in-harreveld-en-zetten-onder-verscherpt-toezicht>
- Rosa, H. (2016). *Leven in tijden van versnelling*. Amsterdam: Boom.
- Ruppert, C. (2021). *Regelingen voor collectieve schade. Geef slachtoffers erkenning en genoegdoening*. Amsterdam: Boom juridisch.
- Sebrechts, M., Tonkens, E., & Da Roit, B. (2019). Unfolding recognition: an empirical theoretical contribution to the concept. *Distinktion: Journal of Social Theory*, 20(2), 173-189.
- Segura, A., Pereda, N., Guilera, G. & Hamby, S. (2017). Resilience and psychopathology among victimized youth in residential care. *Child Abuse & Neglect*, 72, 301-311. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.08.019>
- Van Dijk, J. J. M. (2009). Free the victim: A critique of the western conception of victimhood. *International Review of Victimology*, 16(1), 1-33.
- Van Steensel, M. (2023). *De Erfschat*. Bodegraven: Paris Books.
- Wright, K. & Henry, A. (2019). Historical institutional child abuse: Activist mobilisation and public inquiries. *Sociology Compass*, 13(12754). <https://doi.org/10.1111/soc4.12754>

8. BIJLAGES

BIJLAGE 1: INTERVIEWGUIDE

Ik heb voor dit onderzoek gebruik gemaakt van data die verzameld werd voor een WODC-evaluatieonderzoek dat ik momenteel samen met vier onderzoekers aan de Universiteit voor Humanistiek uitvoer. De interviewgide stelde ik op in samenwerking met een van de onderzoekers uit dit team.

Interviewgide voor vertegenwoordigers van lotgenotenorganisaties

WODC-onderzoek ‘Erkenning Jeugdzorg’

- Introductie van onszelf en onderzoek

Wij zijn verbonden aan de Universiteit voor Humanistiek (UvH) en doen onderzoek naar erkenning voor getroffenen van geweld binnen de jeugdzorg. Dit doen we in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC) van het ministerie van Justitie en Veiligheid; maar we voeren dit onderzoek op onafhankelijke wijze uit.

Het doel van ons onderzoek is een evaluatie van de erkenningsmaatregelen die de overheid heeft uitgevoerd voor mensen die geweld in de jeugdzorg hebben meegemaakt. We willen onder meer weten of de erkenningsmaatregelen hebben geleid tot gevoelens van erkenning, en welke elementen daar wel of niet aan bijgedragen hebben.

In dit interview vragen we u over 1) wat erkenning voor u (en getroffenen) betekent, 2) uw betrokkenheid bij het proces van de totstandkoming van de erkenningsmaatregelen, en 3) uw mening over de maatregelen die er uiteindelijk gekomen zijn. Het gaat ons hier met name om dat u denkt dat maatregelen tot erkenning hebben geleid bij getroffenen (in de organisatie die u vertegenwoordigt).

- Opname en IC
- Hoeveel tijd heb je?

Info vooraf:

- Wisselend per interview

1. Geïnterviewde & Lotgenotenorganisatie

Misschien kun je me eerst iets vertellen over de stichting en hoe dit tot stand kwam?

2. Erkenning (algemeen)

Dit interview gaat specifiek over de erkenningsmaatregelen die de overheid uitvoerde voor getroffen en van geweld in de jeugdzorg, maar we zijn allereerst benieuwd naar wat erkenning in algemenere zin voor u betekent.

Wat betekent erkenning voor u (bijvoorbeeld welke associaties komen dan bij u naar boven)?

Wat is nodig voor erkenning (van getroffen en van geweld in de jeugdzorg)?

Wanneer voelde u zich erkend? Wat maakte dat u zich erkend voelde? Wat betekende deze erkenning voor u?

Door wie is het vooral belangrijk erkend te worden voor het geweld dat u meemaakte in de jeugdzorg? (Bv. ouders, dader(s), Jeugdzorg als instantie, de Nederlandse overheid of nog iets/iemand anders?)

3. De maatregelen

We gaan het dadelijk hebben over het proces van de totstandkoming van de erkenningsmaatregelen, en over uw gedachten over de maatregelen zelf.

De erkenningsmaatregelen waar wij onderzoek naar doen zijn:

- Financiële regeling van 5000 euro
- Excuses door Sander Dekker en Hugo de Jonge & Excuses door de Jeugdzorg.
- Expertise- en informatiepunt
- Website en documentaire ‘Blijvend vertellen’
- Financiering van lotgenotenactiviteiten (door SHN)
- Financiële bijdrage aan monument

Was u van elk van deze maatregelen op de hoogte?

4. Proces van totstandkoming erkenningsmaatregelen

We weten dat verschillende partijen, waaronder lotgenotenorganisaties, betrokken zijn geweest in het proces van de totstandkoming van de maatregelen. We zijn benieuwd hoe dat proces is verlopen.

Is uw lotgenotenorganisatie betrokken geweest bij het proces van de totstandkoming van de maatregelen? Vanaf wanneer? Hoe kwam deze betrokkenheid tot stand? Wie vertegenwoordigde uw organisatie op dat moment?

Op welke manier was uw organisatie betrokken? Bijvoorbeeld: aan welke bijeenkomsten heeft u deelgenomen? Hoe heeft u dit ervaren?

Hoe vond terugkoppeling plaats binnen uw lotgenotenorganisatie over de bijeenkomsten waaraan u/ een representant had deelgenomen?

Welke rol had uw lotgenotenorganisatie? Welke verantwoordelijkheden/ welke mogelijkheid tot inbreng of feedback?

Welke ruimte was er om binnen de eigen lotgenotenorganisatie terug te koppelen en daarna om input te leveren voor de verdere voortgang?

Welke andere partijen/betrokkenen maakten deel uit van het proces? Waren volgens u de juiste partijen op het juiste moment betrokken?

Voelde u zich gezien en gehoord tijdens het proces? Wanneer wel/ wanneer niet, en waar lag dat aan? (Heeft u een specifiek voorbeeld?)

Had u uw eigen betrokkenheid of betrokkenheid van anderen graag anders gezien? Hoe?

Op welke manier bent u geïnformeerd over de voortgang over de maatregelen? Hoe heeft u dit ervaren?

NU: In hoeverre heeft uw organisatie op dit moment contact met overheidsinstanties of andere organisaties die zich bezighouden met getroffen en van geweld in de jeugdzorg? Hoe ervaart u deze samenwerking?

5. Resultaat erkenningsmaatregelen

Een belangrijke vraag in het onderzoek is hoe erkenningsmaatregelen van de overheid al dan niet tot gevoelens van erkenning hebben geleid bij mensen die geweld in de jeugdzorg hebben ervaren. En wat wel en niet werkt in erkenning.

Wat vindt u van de afzonderlijke erkenningsmaatregelen [maatregelen één voor één langsgaan]? We zijn ook telkens benieuwd in hoeverre u een beeld heeft van wat de achterban van uw organisatie of een nog bredere groep van getroffen denkt over deze maatregelen.

Financiële regeling van 5000 euro

In hoeverre heeft de erkenningsmaatregel naar uw mening bijgedragen aan een gevoel van erkenning bij de mensen voor wie de maatregel bestemd was? Waarom wel of niet?

Welke aspecten van (de uitvoering van) de maatregel droegen wel bij aan erkenning, en hoe?

Welke aspecten van (uit de voering van) de maatregel verhinderde erkenning, en op welke manier? Hoe had het anders of beter gekund?

Specifieke vervolgvragen:

bv. over de hoogte van het bedrag, motivaties van lotgenoten om aanvraag te doen; is de volledige doelgroep bereikt?

Excuses door Minister Dekker en Hugo de Jonge & Excuses door de Jeugdzorg (zomer 2019, Nieuwegein feb 2020)

Contact- en informatiepunt (Trimbos)

Website en documentaire ‘Blijvend vertellen’ SHN

Specifieke vervolgvragen: Heeft u de docu gezien? Gaf dit een representatief beeld van de groep getroffen?

Financiering van lotgenotenactiviteiten (door SHN)

Specifieke vervolgvragen:

Over het Koershuis: wat was volgens u het belang van het Koershuis? Wat ontbreekt er eventueel nu het Koershuis er niet gekomen is?

Waarom is het volgens u niet gelukt het Koershuis te realiseren, wat was er nodig geweest om dat wel te doen?

Bij SHN: Wat waren positieve en negatieve elementen in de wijze waarop de aanvraag kon worden ingediend en van de wijze waarop die is afgehandeld.

In welke zin heeft de maatregel positief/negatief bijgedragen aan het lotgenotencontact?

Wat is volgens u het belang van een lotgenotenorganisatie (waarom zouden getroffen aangesloten willen zijn?)

Financiële bijdrage aan monument

6. Reflectie hele pakket maatregelen:

Welke van de uitgevoerde erkenningsmaatregelen door de overheid is volgens u het meest waardevol geweest, bijvoorbeeld omdat het het meest heeft geleid tot een gevoel van erkenning? Waarom?

Waren de maatregelen een passende uitkomst van het besluitvormingsproces dat eraan voorafging?

In hoeverre volstaan de uitgevoerde erkenningsmaatregelen door de overheid (achteraf gezien) om het doel van erkenning te kunnen bereiken? Waarom wel/niet?

Zijn er erkenningsmaatregelen die volgens u onterecht geen onderdeel uitmaakten van het pakket? Zo ja, welke?

7. Afsluiting

Is er nog iets onbesproken wat u belangrijk vindt maar wat nog niet is langsgekomen?

Waar zou u zelf benieuwd naar zijn bij het lezen van ons onderzoeksrapport?

Zouden we uw naam/lotgenotenorganisatie mogen noemen in ons rapport als we gegevens uit dit interview gebruiken? Uiteraard vragen we u om extra toestemming bij letterlijke quotes.

Eventuele vervolgafspraken & wilt u op de hoogte gehouden worden van vervolgstappen in het onderzoek/ rapport t.z.t. ontvangen?

Heeft u tips over wie we nog meer zouden moeten spreken voor dit onderzoek? [zonder belofte dat we dat gaan doen]

Dank voor informatie en tijd.

BIJLAGE 2: INFORMED CONSENT

Dit *informed consent* is overgenomen van het WODC-evaluatieonderzoek. Zoals genoemd gebruikte ik in dit onderzoek data die werd verzameld voor het evaluatieonderzoek. Ik stuurde de deelnemers de volgende informatiebrief met toestemmingsformulier:

Deelname wetenschappelijk onderzoek

Evaluatie erkenningsmaatregelen voor slachtoffers van geweld in de jeugdzorg

Geachte lezer,

Met deze brief willen we u uitnodigen voor een bijeenkomst op 24 mei 16:00 via Teams. Het thema dat centraal staat tijdens dit gesprek is ‘Erkenning in de jeugdzorg’. Wij willen het gesprek gebruiken voor wetenschappelijk onderzoek naar de impact van erkenningsmaatregelen voor mensen die slachtoffer zijn geworden van geweld in de jeugdzorg. U leest hier om wat voor onderzoek het gaat en wat het voor u kan betekenen.

Wat voor onderzoek?

Dit onderzoek wordt uitgevoerd door de Universiteit voor Humanistiek in opdracht van het WODC van het ministerie van Justitie en Veiligheid. Ons onderzoeksteam bestaat uit Nicole Immler, Niké Wentholt, Eva Mulder, Naomi Ormskerk en Yara Bodegraven. Het doel van het onderzoek is een evaluatie van de erkenningsmaatregelen die de overheid heeft uitgevoerd voor slachtoffers van geweld in de jeugdzorg. Voorbeelden van de erkenningsmaatregelen zijn de financiële regeling van 5000 euro en de documentaire ‘Blijvend vertellen.’ We willen weten of de erkenningsmaatregelen hebben geleid tot gevoelens van erkenning, en welke elementen daar wel of niet aan bijgedragen hebben. We onderzoeken ook wat deze evaluatie ons kan leren over omgang met andere groepen slachtoffers van overheidshandelen.

Wat betekent dit voor u?

Als u (enkele van) uw ervaringen met de erkenningsmaatregelen en gedachten over erkenning wil delen, nodigen we u van harte uit op de bijeenkomst. We hebben een beperkt aantal plaatsen. Mocht het voorkomen dat de bijeenkomst vol is, kunt u zich aanmelden voor de volgende bijeenkomst. Een alternatief is dat u contact met ons zoekt om in een persoonlijk gesprek of mailwisseling uw ervaring met de erkenningsmaatregelen te delen.

Meedoen is vrijwillig. Alleen mensen die contact met ons hebben opgenomen en geweld hebben meegemaakt in de jeugdzorg hebben toegang tot de bijeenkomst. De vraag die tijdens

de bijeenkomst centraal staat is: wat is erkenning voor u en wanneer voelde u zich wel of niet erkend door de overheid? We zijn vooral geïnteresseerd in uw ervaringen, maar zullen ook wat vertellen over het onderzoek.

De bijeenkomst zal (ten dele) opgenomen worden met een audiorecorder. Dat doen we zodat we vervolgens kunnen uitschrijven wat er is gezegd. We maken geen video's of foto's en noteren geen namen of andere informatie die naar u te herleiden is.

Informatie over de omgang met uw gegevens

Dit onderzoek is goedgekeurd door de Ethische Commissie van de Universiteit voor Humanistiek. Een ethische commissie toetst of u als deelnemer juist wordt behandeld, of u de juiste informatie ontvangt en of er goed met uw gegevens wordt omgegaan. Goed om te weten:

- We vragen in het aanmeldingsformulier alleen uw emailadres om u algemene informatie te kunnen sturen over de bijeenkomst en het onderzoek. Uw naam en emailadres worden niet gekoppeld aan wat u zegt tijdens de bijeenkomsten en zullen niet terugkomen in het onderzoeksrapport.
- Alleen het onderzoeksteam heeft toegang tot uw contactgegevens.
- We verwijderen uw contactgegevens na afronding van het onderzoek en verwerken ze niet in het onderzoeksrapport (tenzij anders gewenst: dan kunt u ons dat laten weten).
- Aanmeldingsformulieren worden digitaal bewaard op een veilige locatie gedurende maximaal 10 jaar. Deze zijn enkel voor de onderzoeker toegankelijk.
- Enkel onderzoeksgegevens die niet herleidbaar zijn naar uw persoon kunnen worden gedeeld met andere onderzoekers voor vervolgonderzoek, dan wel onderzoek in hetzelfde werkveld of voor onderwijsdoeleinden.

Heeft u vragen?

Vragen over het onderzoek kunt u stellen door een mail te sturen aan projectjeugdzorg@uvh.nl.

Algemene informatie over deelname aan onderzoek vindt u ook op de website van de Universiteit voor Humanistiek: [veelgestelde vragen van deelnemers aan onderzoek](#).

Wilt u meer weten over uw rechten bij de verwerking van persoonsgegevens? Lees dan de [Privacy Verklaring voor onderzoek](#) van de UvH.

Toestemmingsformulier deelname onderzoek

Evaluatie erkenningsmaatregelen voor slachtoffers van geweld in de jeugdzorg

Leest u a.u.b. de onderstaande tekst. Klopt de informatie en wil u nog steeds meedoen aan het onderzoek? Vink dat het hokje aan. U krijgt dan toegang tot het platform.

- Ik heb de informatiebrief gelezen. Ik kon eventuele vragen stellen.
- Ik weet dat meedoen vrijwillig is.
- Ik geef de onderzoekers toestemming om mijn gegevens te verzamelen en te gebruiken. De onderzoekers doen dit alleen om de onderzoeksvraag van dit onderzoek te beantwoorden.
- Ik begrijp dat de verzamelde onderzoeksgegevens worden hergebruikt voor vervolgonderzoek dan wel onderzoek in hetzelfde werkveld of onderwijs. Deze gegevens zijn niet herleidbaar naar mij.
- Ik weet dat voor de uitvoering van het onderzoek de onderzoekers mijn gegevens (dat wil zeggen: emailadres) kunnen inzien.

- Ik wil meedoen aan dit onderzoek.** U kunt gedurende het onderzoek altijd vragen stellen door te mailen naar projectjeugdzorg@uvh.nl.

Mijn naam is (deelnemer):

Handtekening:

Datum : __ / __ / __

Voor de onderzoeker

Ik verklaar dat ik deze deelnemer volledig heb geïnformeerd over het genoemde onderzoek.

Als er tijdens het onderzoek informatie bekend wordt die de toestemming van de deelnemer zou kunnen beïnvloeden, dan breng ik hem/haar daarvan tijdig op de hoogte.

Naam onderzoeker (of diens vertegenwoordiger):

Handtekening:

Datum: __ / __ / __

BIJLAGE 3: CODEBOOM

Ik zal in deze bijlage kort toelichten hoe ik te werk ben gegaan met het coderen van mijn transcripten. Dit maakt inzichtelijk hoe ik tot mijn resultaten ben gekomen en welke stappen ik hierin heb gezet. Ik zal de gemaakte stappen een voor een langsgaan met een overzicht van de bijbehorende codeboom.

Stap 1	Open codering aan de hand van de deelvragen
Stap 2	Thematiseren codes en loslaten deelvragen
Stap 3	Eerste versie bevindingen
Stap 4	Thematische analyse verfijnen en aanscherpen aan de hand van hoofdvraag
Stap 5	Nogmaals transcripten door, met definitieve thema's in achterhoofd
Stap 6	Presenteren definitieve bevindingen

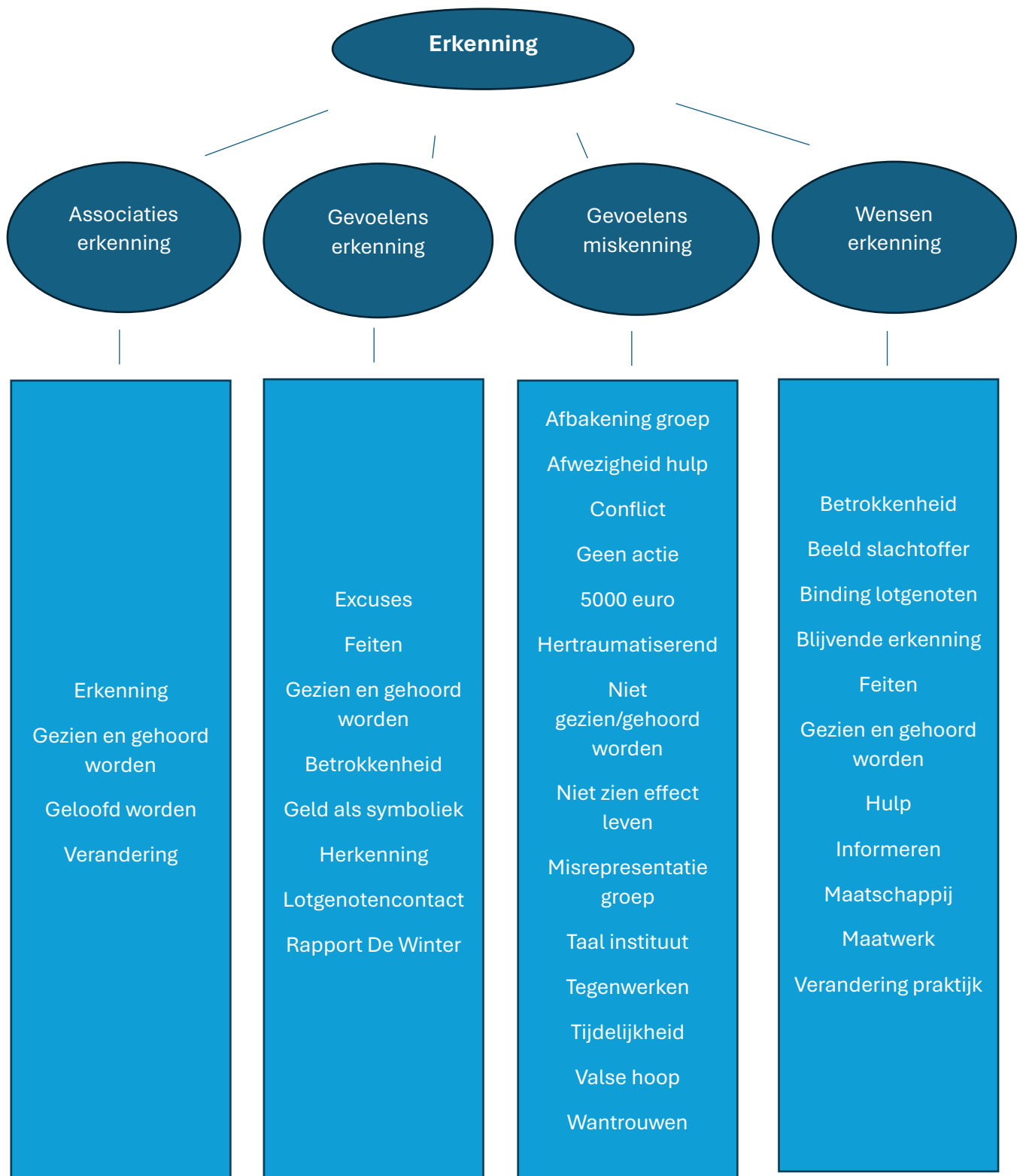
Tabel 1: Stappen thematische analyse

Stap 1: Open coderen

Ik begon mijn codering aan de hand van mijn deelvragen. Ter herinnering:

1. Hoe beschrijven getroffenen van geweld in de jeugdzorg “erkenning”?
2. Op welke momenten voelden getroffenen van geweld in de jeugdzorg zich erkend, dan wel miskend?
3. Wat is er volgens getroffenen nodig om tot erkenning te komen voor geweld in de jeugdzorg?

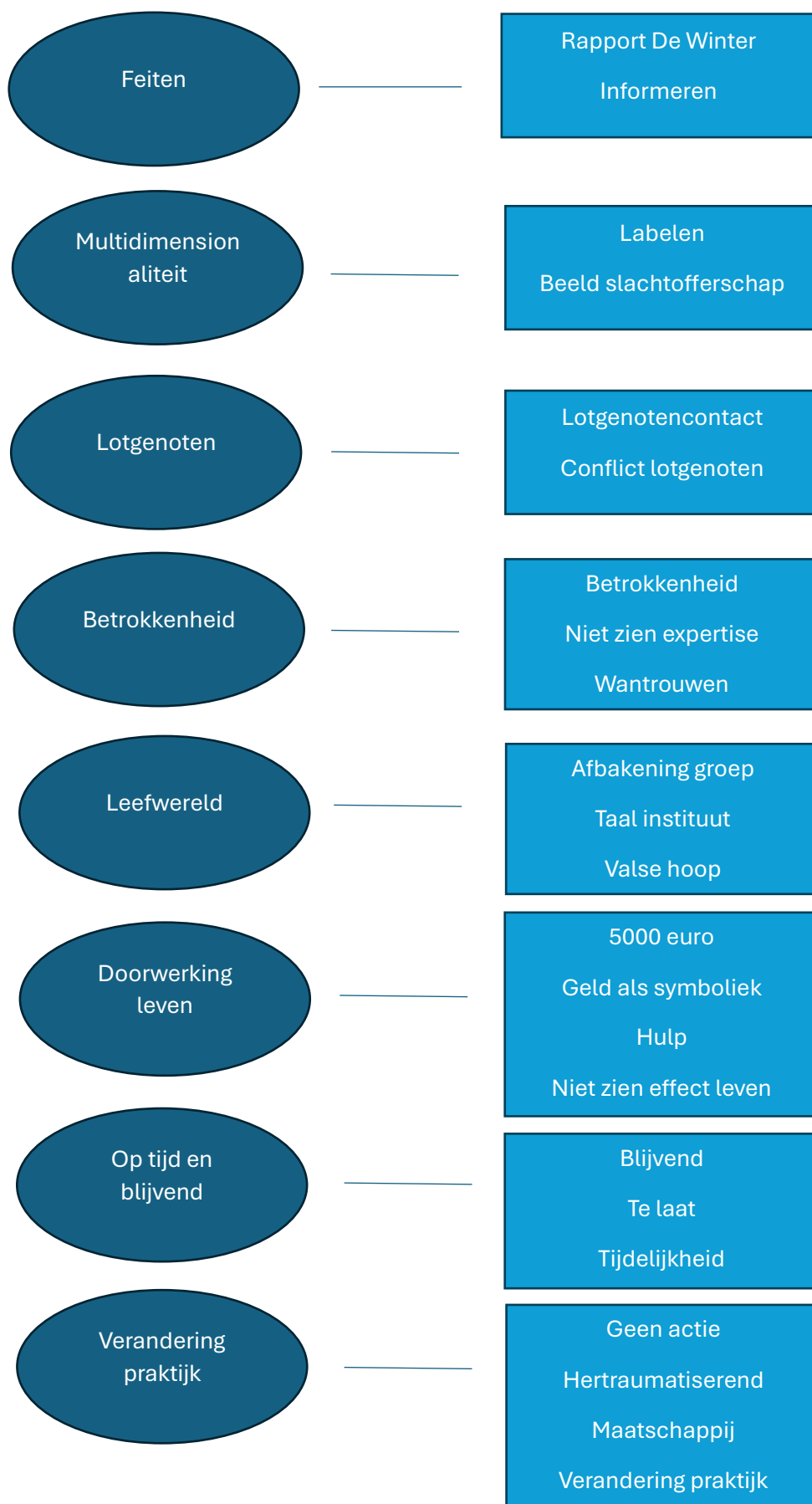
Met deze deelvragen in mijn achterhoofd begon ik heel open te coderen. Als ik in de transcripten iets tegenkwam wat me relevant leek, gaf ik dit een code en zo ontstond onderstaand overzicht aan codes:

Figuur 1: Overzicht open codering

Stap 2: Thematiseren

Na deze open codering, begon ik met axiale codering. Waar de codes eerst onder de deelvragen waren gecategoriseerd, bleken er veel overlappende thema's onder elk van de deelvragen. De deelvragen werden losgelaten en er wordt gekeken welke thema's naar voren kwamen als ik keek naar de verbanden tussen de codes. Codes werden samengepakt of verwijderd. Hier volgt een voorbeeld: Waar eerste associaties rondom erkenning gingen over gezien en gehoord willen worden, kwam dit in verdere thema's telkens terug. Er kwamen voorbeelden voorbij van mensen die zich gezien voelden in hun 'betrokkenheid' en er waren vervolgens andere voorbeelden van mensen die aangaven zich niet gezien te voelen door o.a. 'niet zien expertise' of 'geen actie'. In de wens zag ik vervolgens hetzelfde thema terug in een wens naar 'betrokkenheid' en 'gezien/gehoord worden'. In besloot deze codes te groeperen onder het kopje 'betrokkenheid'; hier ging het uiteindelijk om en werd een thema. Op deze manier ging ik door mijn codes heen en zocht ik naar overkoepelende thema's, of codes die mogelijk samengevoegd konden worden. De code 'Feiten' en 'Rapport De Winter' bleken bijvoorbeeld over hetzelfde te gaan en werden samengevoegd in 'Rapport De Winter'. Uit deze axiale coderingsronde kwam het volgende overzicht aan thema's voort:

Figuur 2: Thema overzicht

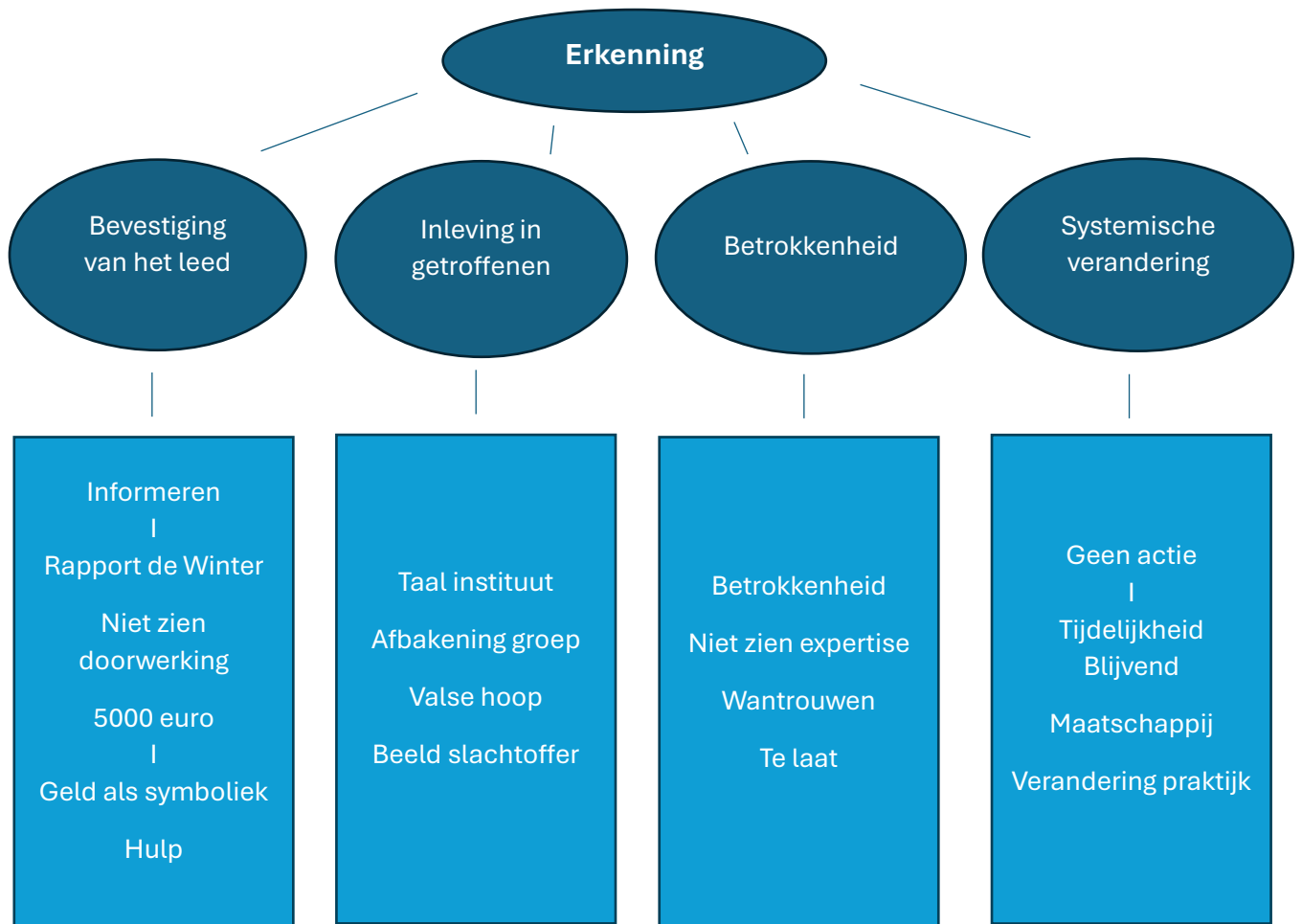
Stap 3: Eerste versie bevindingen

Gebaseerd op de bovenstaande thema's begon ik mijn eerste versie bevindingen te schrijven. Ik ging nog eens de transcripten door en zocht naar quotes die ik mogelijk gemist had en die alsnog relevant bleken voor mijn bevindingen. Mijn eerste bevindingen gaven weliswaar een overzicht van wat er allemaal genoemd was, het leek nog wat los van elkaar te staan en niet alle thema's hielden logisch verband met 'erkenning'.

Stap 4: Thematiseren verfijnen en aanscherpen

Ik ging terug naar de hoofdvraag en keek vanuit hier opnieuw naar de thema's die ontstaan waren. Hierbij zetten ik een analytische bril op en keek naar wat de thema's nou eigenlijk zeiden over wat erkenning is voor getroffenen van geweld in de jeugdzorg. Hieruit bleken diverse thema's nog verder te kunnen worden samengevoegd en vielen er een aantal thema's af.

Een voorbeeld: Hoewel het lotgenotencontact terugkwam in de thema's besloot ik dit buiten beschouwing te laten omdat mijn onderzoek zich richt op erkenning door instituties, daar ging dit thema niet over. 'Op tijd en blijvend' leek als thema te kunnen worden ondergebracht in andere thema's en hetzelfde gold voor 'doorwerking leven' en 'multidimensionaliteit'. Na dit proces van integratie en het verwijderen van thema's die te ver van mijn onderzoeksvraag lagen, kwam ik uit op vier hoofdthema's. De vier hoofdthema's zijn de structuur van mijn uiteindelijke bevindingen gaan vormen. De codes die eronder hangen zijn de thema's gaan inkleuren en hebben vormgegeven aan wat er binnen de thema's is uitgelicht. Hieronder volgt de uiteindelijke codeboom:

Figuur 3: Codeboom ‘Erkenning getroffen’

Stap 5 en 6: Presenteren bevindingen

Met de vastgestelde vier thema’s begon ik mijn definitieve bevindingen te schrijven. Hiervoor ging ik nogmaals terug naar de transcripten om met de hoofdthema’s in mijn achterhoofd te controleren of alle citaten juist gelabeld waren en of er citaten ontbraken. Op deze manier kwam ik tot mijn bevindingen hoofdstuk zoals te lezen in hoofdstuk 5 van dit onderzoek.